

Problémy ve vzdělávání žáků-cizinců z pohledu učitelů základních škol

Klára Adámková

Bakalářská práce
2016

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Klára Adámková**
Osobní číslo: **H12004**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Problémy ve vzdělávání žáků-cizinců z pohledu učitelů základních škol**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti základního vzdělávání, multikulturní edukace a vzdělávání cizinců.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Cizinci v České republice: Foreigners in the Czech Republic / Český statistický úřad ; [Eva Bartová]. Praha: Scientia, 2001, 183 s. ISBN 80-722-3652-0.

RADOSTNÝ, Lukáš. Žáci s odlišným mateřským jazykem v českých školách. 1. vyd. Praha: Meta - Sdružení pro příležitosti mladých migrantů, 2011, 76 s. ISBN 978-80-254-9175-1.

KOSTELECKÁ, Yvona. Žáci-cizinci v základních školách: fakta, analýzy, diagnostika.

Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013. ISBN 978-807-2906-307.

PRŮCHA, Jan. Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]. 3. vyd. Praha: Portál, 2011, 220 s. Psychologie (Portál). ISBN 978-807-3677-091.

ČERNÍK, Jan. S vietnamskými dětmi na českých školách. Vyd. 1. Jinočany: H & H, 2006, 221 s. Multikulturní inspirace. ISBN 80-7319-055-9.

PRŮCHA, Jan. Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Linde, 2011, 167 s. ISBN 978-807-3875-022.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Vydání 1. Praha: Grada Publishing, 2007, 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Anna Petr Šafránková, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **9. prosince 2015**

Termín odevzdání bakalářské práce: **27. dubna 2016**

Ve Zlíně dne 9. prosince 2015

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 23.2.2016

☺

.....
Klára Šup

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevyjádřeně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédá k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou vzdělávání dětí cizinců v českých základních školách. Cílem teoretické části je zjistit jaké jsou nejčastější problémy spojené se vzděláváním z pohledu sociální pedagogiky, jaké jsou podmínky pro vzdělávání těchto dětí a legislativní ukotvení tohoto vzdělávání. Kvantitativní výzkum v praktické části je realizován formou dotazníku, kdy odpovídají na konkrétní otázky spojené s touto problematikou učitelé prvních a druhých stupňů základních škol. Dotazníky jsou vyhodnoceny statistickou metodou analýzy dat. Výsledky této bakalářské práce mohou být přínosem, jak pro učitele základních škol, tak i pro sociální pedagogy, kteří s touto skupinou dětí mohou pracovat.

Klíčová slova: Výchova, vzdělávání, cizinec, integrované vzdělávání, migrant, multikulturní výchova

ABSTRACT

This bachelor essay is concerned with issues about education of immigrants - pupils in czech primary and secondary schools. The aim of theoretical part is to find out what kind of drawbacks are connected with education of immigrants-pupils, conditions for education those pupils and legislatively clarify this type of education. In practical part is the main goal identification drawbacks, which could be caused by education of those pupils. Another goal is to figure out preparedness of teachers and solving those problems. Quantitative research in practical part is based on questionnaires, when teachers of primary and secondary levels answering to concrete questions connected with this issue. Questionnaires are evaluated by statistic method of analysis data. Result of this bachelor essay could be a benefit for teachers of elementary schools and even for social pedagogues, who can work with this group of children.

Key words: Raising, education, foreigner, immigrant, multicultural raising, family milieu, cultural difference, school setting

Chtěla bych poděkovat hlavně Mgr. Anně Petr Šafránkové Ph.D, za pomoc při odborném vedení této bakalářské práce.

Ráda bych také poděkovala všem, kteří mě podporovali a byli semnou trpěliví.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1 POLITIKA VZDĚLÁVÁNÍ CIZINCŮ V ČESKÉ REPUBLICE.....	13
1.1 SYSTÉM VZDĚLÁVÁNÍ CIZINCŮ.....	14
1.2 KATEGORIE CIZINCŮ PODLE ZÁKONA.....	16
1.3 NÁSTIN EVROPSKÉ MIGRAČNÍ KRIZE.....	17
2 SPECIFIKA VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ CIZINCŮ.....	21
2.1 PŘÍJÍMÁNÍ ŽÁKŮ-CIZINCŮ DO ZÁKLADNÍCH ŠKOL.....	22
2.2 ZAŘAZENÍ ŽÁKŮ-CIZINCŮ DO ROČNÍKU.....	23
2.3 ZAŘAZENÍ ŽÁKA-CIZINCE MEZI ČESKÉ SPOLUŽÁKY.....	25
2.4 KLASIFIKACE ŽÁKŮ-CIZINCŮ.....	26
2.5 VZDĚLÁVÁNÍ UČITELŮ ZAMĚŘENÉ NA VÝUKU ŽÁKŮ-CIZINCŮ.....	27
3 PROBLÉMY VE VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ-CIZINCŮ.....	29
3.1 PROBLÉMY NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE, ZPŮSOBENY VLIVEM RODINNÉHO PROSTŘEDÍ.....	30
3.2 PROBLÉMY NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE, ZPŮSOBENY KULTURNÍ ODLIŠNOSTÍ.....	32
3.3 PROBLÉMY NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE, ZPŮSOBENY VLIVEM ŠKOLNÍHO PROSTŘEDÍM.....	33
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	35
4 VÝZKUMNÝ PROBLÉM.....	36
5 DESIGN VÝZKUMU.....	37
5.1 VÝZKUMNÝ CÍL.....	37
5.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	38
5.3 HYPOTÉZY.....	38
5.4 TECHNIKA SBĚRU DAT.....	40
5.5 METODY ANALÝZY DAT.....	41
6 ANALÝZA DAT.....	42
7 ANALÝZA DAT.....	63
8 INTERPRETACE DAT.....	68
9 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	70
ZÁVĚR.....	71
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	73
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	76
SEZNAM OBRÁZKŮ.....	77
SEZNAM GRAFŮ.....	78
SEZNAM PŘÍLOH.....	79
PŘÍLOHA: DOTAZNÍK Č. 1.....	80
PŘÍLOHA: DOTAZNÍK Č. 2.....	84

ÚVOD

Počet cizinců v České republice není tak závratný, jako například v Anglii, Německu nebo Francii, ale třeba mu věnovat pozornost. V České republice, z celkového počtu obyvatel, činí cizinci necelých 5 %. Důvody migrací do České republiky jsou různé, avšak nejčastější jsou ekonomické podmínky, lepší práce, nebo politická situace. Ovšem v dubnu 2015 začala pro Evropu takzvaná evropská migrační krize, kdy do Evropy denně přichází tisíce migrantů ze zemí blízkého a středního východu. Již v této době je jasné, že počty cizinců v České republice, ale i v jiných evropských zemích, se budou zvyšovat.

Hlavním tématem této práce jsou děti cizinců, které začaly navštěvovat školní povinnou docházku v českých školách. Podle Kostecké (2013, str. 28) je největší počet žáků – cizinců na základních školách v Praze, kde je výraznější počet těchto žáků, než na mimopražských školách.

Tato práce se zabývá problémy ve vzdělávání žáků - cizinců z pohledu učitelů základních škol. Hned v úvodu je třeba říci, že slovo problém není nic negativního. „Problém, je sporná otázka situace, vyžadující řešení, cíl, k jehož splnění se teprve cesty musí hledat, na rozdíl od úkolu, k jehož splnění jsou cesty, již známe (Hartl, Hartlová, 2000, str. 206)“. Tyto děti mohou mít problém s integrací do českých základních škol. Příčinou špatné integrace mohou být problémy, které zasahují do výchovně-vzdělávacího procesu, ale i do kolektivu třídy. Samozřejmě jsou i žáci-cizinci, kteří mají výjimečné nadání a z českého jazyka prospívají lépe, než žáci českých rodičů.

Jak už z názvu vyplývá, v této práci jde hlavně o názory učitelů základních škol, spojené s problémy, které se mohou vyskytnout u žáků-cizinců. Jsou to problémy spíše zaměřené na sociálně-pedagogické stránky, které ovlivňují, jak samotného žáka-cizince, tak jeho spolužáky, ale i učitelé. První kapitola se věnuje politice vzdělávání cizinců v České republice. Jsou zde popsány počty cizinců na našem území a přesné statistiky žáků a studentů, kteří navštěvují mateřské, základní, střední a vysoké školy. Dále legislativní rámce a zákony, které se touto problematikou zabývají. Také nástin evropské migrační krize. V druhé kapitole jsou popsány konkrétní specifika vzdělávání žáků-cizinců. Jak by se tito žáci měli přijímat do škol, zařazovat do tříd a jak je hodnotit. Poslední kapitola vypovídá už o konkrétních problémech spojených se vzděláváním. Jsou to problémy vyplývající z rodinného prostředí, s tím souvisí i kulturní a hodnotové vzorce a problémy vyplývající ze školního prostředí. Všechny tyto aspekty jsou zmiňovány v teoretické části.

Praktická část se věnuje dvěma výzkumům, které jsou kvantitativního pojetí. První se zabývá problémy, které mohou vzniknout při vzdělávání žáků-cizinců. Druhý výzkum se zabývá názory učitelů základních škol, vůči žákům-cizincům, v kontextu migrační krize. Dva výzkumy jsou v praktické části, protože tato bakalářská práce vznikla již v roce 2014 a situace s cizinci byla jiná. Proto je v teoretické části zmíněná i evropská migrační krize, která je současně velkým problémem pro Evropu. V obou výzkumech jsou dotazováni učitelé 1. a 2. stupňů základních škol. Výstup z tohoto výzkumu může sloužit jako základní metodická podpora pro učitele, kteří s touto skupinou dětí pracují.

I. TEORETICKÁ ČÁST

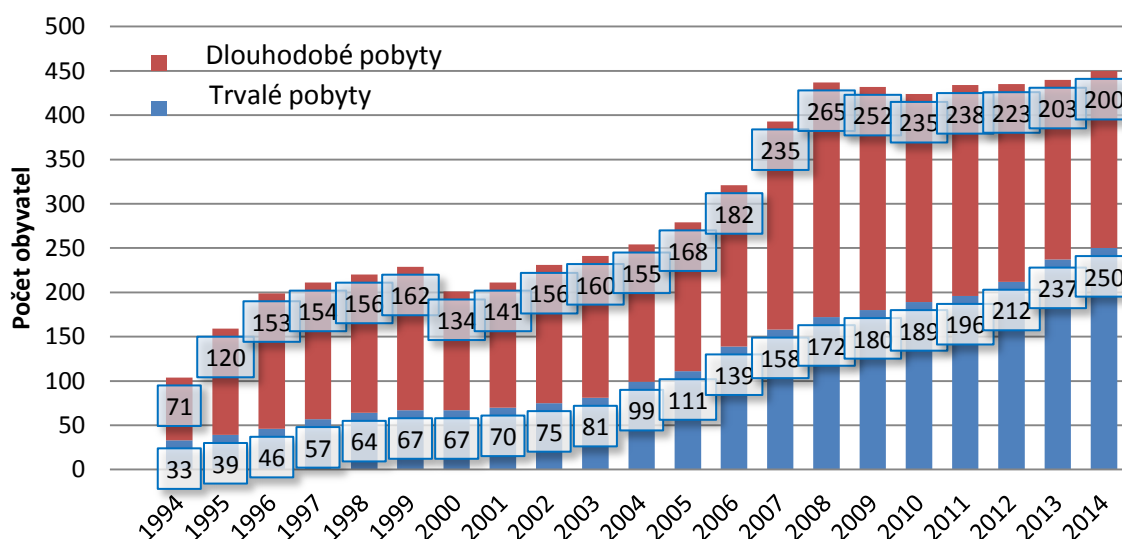
1 POLITIKA VZDĚLÁVÁNÍ CIZINCŮ V ČESKÉ REPUBLICE

Během dvaceti let, po pádu železné opony, počet cizinců v České republice vzrostl na více než trojnásobek. Jen za posledních 10 let se více než zdvojnásobil. Předpoklad je, že počty cizinců se budou i nadále zvyšovat, vzhledem k evropské migrační krizi.

Dle českého statistického úřadu (ke dni 15. 2. 2016), se počet cizinců začal zvyšovat od roku 2004, kdy Česká republika vstoupila do Evropské unie. Nejvíce cizinců se přistěhovalo do roku 2008. Poté nastala krátká stagnace díky hospodářské krizi. Rok 2013 byl rokem, kdy se počty cizinců opět zvedaly.

Ke dni, 31. 12. 2014 legálně pobývalo na našem území 451 923 cizinců, z toho většina (55,6 %) na základě povolení k trvalému pobytu. „V pořadí podle státního občanství dominovali mezi cizinci v České republice v roce 2014 občané Ukrajiny (134 281, 31 %). S odstupem následovala občanství: Slovenska (71 780, 17 %), Vietnamu (60 289, 14 %), Ruska (31 807, 7%), Polska (18 242, 4%) a Německa (13 871, 3%). Zatímco počet migrantů ze Slovenska, Vietnamu a Polska meziročně klesl, počty Rusů meziročně vzrostly.“ (Český statistický úřad, k 31. 12. 2014) Historický vývoj usazení cizinců na území České republiky, s ohledem na dlouhodobé pobyty nad 90 dnů i s trvalým pobytem, můžeme vidět na grafu.

Vývoj počtu cizinců v ČR podle typu pobytu 1993-2014

Obrázek č. 1 - Trvale a dlouhodobě usazení cizinci v České republice; 1993-2014 ke dni 31. 12. 2014 (Český statistický úřad, Ředitelství služby cizinecké policie Ministerstva vnitra České republiky)

Pobytem cizinců v České republice se řídil zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky. K datu 18. 12. 2015 se stává účinná novela tohoto zákona, a mění se na zákon číslo 314/2015 Sb. o pobytu cizinců na území České republiky. (Ministerstvo vnitra, 2015)

1.1 Systém vzdělávání cizinců

Cizinci mají v České republice v oblasti základního, středního, vyššího odborného a vysokoškolského vzdělávání stejná práva a povinnosti jako občané České republiky. Cizincům náleží právo na vzdělání podle Listiny základních práv a svobod, Úmluvy o právech dítěte a zároveň i školského zákona.

Dle koncepce integrace cizinců, je vzdělávání migrantů v pravomoci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Mezi cizince vzdělávající se na školách v České republice jsou zařazeni:

1. Jimž bylo uděleno povolení k trvalému pobytu na území České republiky.
2. S uděleným azylem, příp. cizinci, kteří jsou účastníky řízení o azylu.
3. S vízem za účelem strpění pobytu a za účelem dočasné ochrany.
4. S přechodným nebo dlouhodobým pobytem, či s vízem nad 90 dnů.
5. Jež v ČR pobývají na základě krátkodobého víza k pobytu do 90 dnů, případně bez víz. (Český statistický úřad, Koncepce integrace cizinců, 2010, str. 23)

K právním předpisům Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, jimiž se řídí vzdělávání cizinců, patří:

- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, § 20 Vzdělávání cizinců;
- Pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k zajištění kursů českého jazyka pro azylanty čj. 21 153/2000-35 (vydáno 4. 6. 2000, účinnost od 1. 7. 2000, uveřejněno ve Věstníku MŠMT ČR č. 7/2000);
- Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (vysokoškolský zákon), ve znění pozdějších předpisů. (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2006)

Mateřské školy

Dle Českého statistického úřadu, ve školním roce 2014/2015 navštěvovalo mateřské školy 7 214 dětí cizinců. Velká část dětí - cizinců v mateřských školách pochází z Vietnamu (28,3 %), dále Ukrajiny (22,8 %), Slovenska (16,3 %) a Ruské federace (7,1 %). Od roku 2003/04 vzrostly počty dětí emigrantů v mateřských školách o 67 %.

Základní školy

V České republice tvoří děti přistěhovalců necelá 2% žáků v základních školách. Nejvíce se jedná o podíl občanů Ukrajiny (23,5 %), Slovenska (22,6 %), Vietnamu (19,0 %), a Ruska (8,7 %). V roce 2012/13 se v základních školách vzdělávalo celkem 14 551 cizinců. Ve školním roce 2014/2015 plnilo povinnou školní docházku celkem 16 477 dětí. Tedy téměř o 2000 dětí více, než v předcházejících letech. (Český statistický úřad, ke dni 31. 12.2014)

Střední školy

Celkem se na českých středních školách ve školním roce 2014/2015 vzdělávalo 8 837 žáků-cizinců. Jedná se, stejně jako v případě mateřských a základních škol, především o občany Vietnamu (25,6 %), Ukrajiny (24,1 %), Slovenska (17,4 %) a Ruska (11,2 %). (Český statistický úřad, ke dni 31. 12.2014)

Vysoké školy

Vysoké školství je oblast vzdělávání, ve kterém studuje nejvíce cizinců. Tito cizinci studují především v bakalářských a magisterských studijních programech, prezenční formy a tvoří 11,9 % všech studentů. V roce 2014 studovalo na veřejných a soukromých vysokých školách 41 225.

Nejvíce studentů studuje na vysokých školách v Praze (51,5 %) a v Brně (28,6 %). Nejčastěji se jedná o studenty ze Slovenska (60,6 %). (Český statistický úřad, ke dni 31. 12. 2014)

1.2 Kategorie cizinců podle zákona

Školský zákon nařizuje školám rovný přístup ke vzdělání, proto i děti z jiných zemí mají stejné práva a povinnosti, jako děti občanů České republiky. Přesto se přijímání žáků-cizinců na školy liší. Důvodem jsou rozdílné kategorie cizinců ovlivňující možnosti podpory přijetí žáků do škol. K začleňování žáků do povinné školní docházky se v českých základních školách přistupuje podle toho, zda se jedná: o občany Evropské unie, azylanty a žadatele o azyl a takzvané občany třetích zemí.

Občané Evropské unie

Občané Evropské unie (včetně občanů Lichtenštejnska, Norska, Islandu a Švýcarska) mají přístup ke vzdělávání a školským službám podle školského zákona, za stejných podmínek, jako občané České republiky.

„Pro děti občanů jiného členského státu Evropské unie jsou v rámci zlepšení podmínek mobility, mezi jednotlivými členskými státy, zřízeny v každém kraji třídy pro bezplatnou jazykovou přípravu. Ředitel školy, ve které žák plní povinnou školní docházku, vyrozumí zákonného zástupce žáka do jednoho týdne po jeho přijetí do školy o:

— možnosti docházky do tříd pro jazykovou přípravu a povinnosti rodičů

podat žádost o zařazení dítěte do těchto tříd,

— způsobu zařazování žáka do tříd pro jazykovou přípravu a v místě jejich zřízení (Školský zákon)“.

Azylanti a žadatelé o azyl

Dle Radostného (2011, str. 21) tato skupina cizinců je relativně malá. Ve školách se pravděpodobně setkáme s žáky a jejich rodinami, kteří byli v zemi původu pronásledováni za uplatňování politických práv a svobod. V některých případech byli pronásledováni nebo vězni z rasových, náboženských, národnostních či politických důvodů.

Dříve se při vzdělávání azylantů a žadatelů o azyl postupovalo podle Metodického pokynu ke školní docházce žadatelů o azyl (č.j. 10149/2202-22), podle kterého bylo, mimo jiné, možné zřizovat tzv. vyrovnávací třídy. Podle současné legislativy jsou osoby v „postavení azylanta, osoby požívající doplňkové ochrany a účastníka řízení o udělení

mezinárodní ochrany na území České republiky“ považování za žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, konkrétně se sociálním znevýhodněním. Od 1. 9. 2016 bude opouštěno od kategorizování žáků a tito žáci budou zařazeni pouze do skupiny žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Skupina „sociálně znevýhodněných“ by měla zcela vymizet. (Školský zákon, 2015)

Občané třetích zemí

O děti cizinců z těchto zemí, kteří pocházejí mimo Evropskou unii, není umožněna žádná jazyková příprava. Proto spočívá jejich integrace a výuka češtiny na škole a rodičích. Školský zákon těmto cizincům zaručuje pouze bezplatnou školní docházku. Škola může, na základě žádosti rodiče žáka-cizince, nebo jeho zákonného zástupce a s písemným doporučením školského poradenského pracoviště, pro něj vypracovat individuální vzdělávací plán, v přípravných třídách může působit asistent pedagoga.

„Podle nové legislativní úpravy se s účinností od 1. 9. 2012 v některých ustanoveních přestává rozlišovat mezi žáky pocházejícími ze zemí Evropské unie a ostatními žáky. Nově je bezplatná příprava k začlenění do základního vzdělávání, která zahrnuje výuku českého jazyka, přizpůsobenou potřebám žáků a poskytována všem „cizincům“, tedy i žákům ze zemí mimo Evropskou unii“. (Kostecká a kol., 2013, str. 77-78).

System vzdělávání cizinců je v České republice zajišťován v principu dobře. Velký problém je, jak jsou o těchto možnostech vzdělávání, informování rodiče žáků-cizinců. Orientovat se ve spleti předpisů a paragrafů je velký problém i pro české občany. Rodiče žáků-cizinců jsou zcela ztraceni v tak velkém množství informací, pokud vůbec znají všechny tyto informace vztahující se ke vzdělávání jejich dětí.

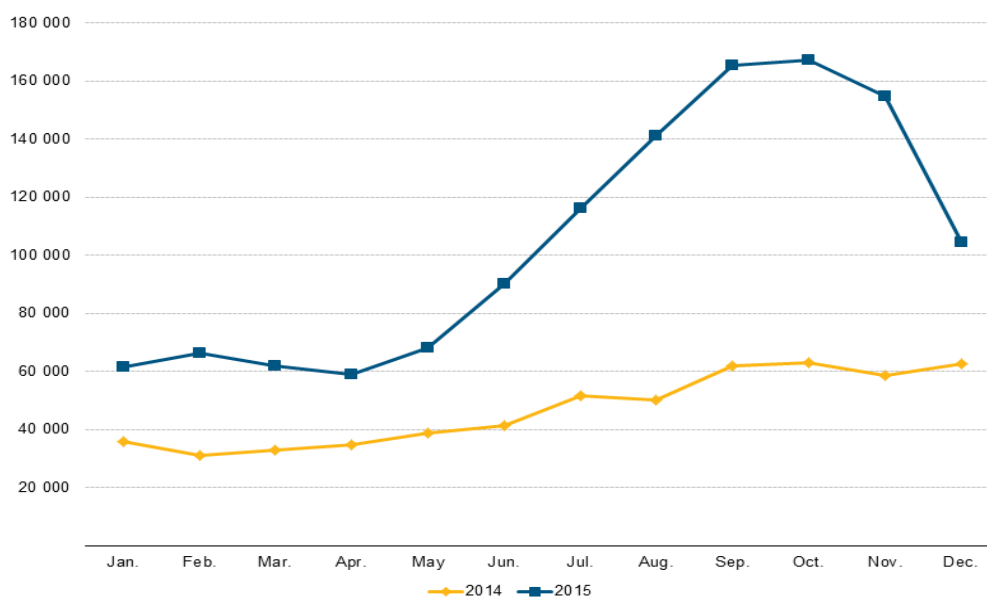
1.3 Nástin evropské migrační krize

Tato podkapitola se snaží o jednoduchý nástin, uprchlické krize, která aktuálně probíhá v Evropě. Vznikla na základě kontextu s tématem bakalářské práce. Na této bakalářské práci se pracovalo již v roce 2014, kdy o uprchlické krizi nikdo nevěděl. Proto tato podkapitola aktualizuje současnou situaci v Evropě, jejíž je Česká republika součástí.

Evropská migrační krize, také označována jako evropská uprchlická krize, je od roku 2015 stále probíhající proces v Evropě. Vyznačuje se velkým počtem migrantů, kteří přicházejí ze zemí blízkého a středního východu (Syřané, Afgánci, Iráčané), subsaharské Af-

riky a západního Balkánu. Do Evropy přicházejí uprchlíci, ale i ekonomičtí migranti. (Evropská migrační síť, 2015)

Dle Matouška (2003), (In Palát, 2014, str. 7) „Migrace je stěhování obyvatel z jednoho regionu, či země do jiného regionu či země“.

Source: Eurostat (online data code migr_asyappctzm)

Obrázek č. 2 - První žadatelé o azyl, leden 2014 - prosinec 2015 (Eurostat, ke dni 3.3 2016)

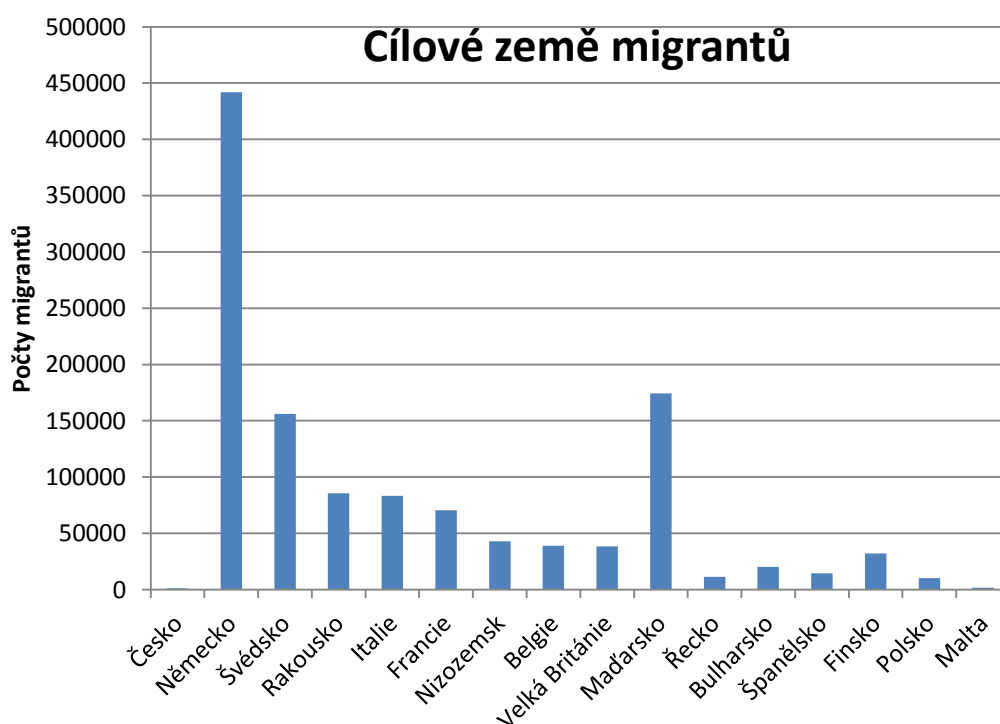
Tato evropská migrační krize začala během dubna 2015. S letními měsíci se začala krize prohlubovat. Ovšem největší počet migrantů, kteří přicházejí do Evropy, nastal během září a října 2015. Viz obrázek č. 2, kde můžeme vidět graf. Za celý rok 2015 Evropská unie a její členské státy přijaly celkem 1 256 000 žádostí o azyl. (Eurostat, ke dni 3.3 2016)

Faktorů, které zapříčinily migrační krizi je více. Asi jako první je fakt, že v Sýrii probíhá občanská válka. Druhým faktorem jsou vojenské zásahy v oblasti Blízkého a Středního východu a v severní Africe. Jedním z vedlejších faktorů je vznik takzvaného Islámského státu, který vznikl z předešlých, neúspěšných vojenských zásahů v Iráku. Díky nestabilitě a nepřehledné situaci se rozšířil, také do Sýrie. (Migrant policy institute, 24. 9. 2015)

Dle Paláta (2014, str. 26) lze obecně rozdělit příčiny migrace, do dvou kategorií, finanční a nefinanční. V případě evropské migrační krize se zde objevují obě kategorie. Dále ve své publikaci Palát (2014, str. 10) uvádí definici migranta, dle definice organizace spo-

jených národů (UNSD, 2012) „Za migranta je považována každá osoba, která překročí mezinárodní hranice a zůstává v jiné zemi dále než rok“.

Šišková (2001, str. 32) uvádí také definici uprchlíka. „Postavení uprchlíka je silnější než postavení cizince“. Toto postavení tedy znamená, že nemohou být vyhoštěni, mají lepší přístup k zaměstnání a podobně.

Obrázek č. 3 - Cílové země migrantů (Eurostat, ke dni 3. 3. 2016)

Migranti, kteří přicházejí do Evropy, mají předem vybrané země, do kterých míří. Jak můžeme vidět na grafu, Česká republika není pro většinu migrantů cílová země.

Největší počet migrantů míří do Německa. Česká republika přijala ke dni 3. 3. 2016, dle Eurostatu, 1235 žádostí o azyl. Není to vysoké číslo vzhledem k zemím, jako je Německo, Maďarsko nebo Švédsko. Nikdo neví, do jaké míry se tato čísla budou zvyšovat nebo snižovat. Proto je třeba uvést opatření, kterými se Česká republika řídí.

Jak již bylo, zmiňováno v kapitole 1.1, pobytem cizinců v České republice se řídil zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky. K datu 18. 12. 2015 se stává účinná novela tohoto zákona, a mění se na zákon číslo 314/2015 Sb. o pobytu cizinců na území České republiky. (Ministerstvo vnitra, 2015)

Jak se tito lidé začlení do české, ale i jiné evropské kultury, není v tuto chvíli nikomu jasné. Existují ovšem podle Černého (2015, str. 55) čtyři možné výsledky integrace. Jako

první je marginalizace – „představuje opuštění etnické identity, která současně neprovází ani začleňování do společnosti. Druhý výsledek integrace může také být asimilace- „při asimilaci dochází také k opuštění etnicity, ale na rozdíl od marginalizace ji provází začleňování do společnosti“ Třetí výsledek je separace- „vyznačuje se vědomým odmítnutím přijímající společnosti a provází ji důsledné ulpívání na vlastní etnicitě“. Jako poslední je integrace- „Integrace znamená jakýsi kompromis, kdy dochází ke konvergenci se společností a současně zůstává zachována etnická identita“.

Z této podkapitoly vyplývá, že se Evropa potýká s největší migrační krizí od II. světové války. Evropské státy intenzivně řeší tuto krizi, ale v následující době není nikomu jasné, jak dopadne a kdy skončí. Česká republika by se také měla připravit na zvýšený počet migrantů. Do Evropy přichází celé generace rodin, které chtějí začít nový život v evropských zemích. Tyto rodiny se budou muset začlenit do zemí, kam míří. Tento proces také souvisí se začleňování dětí migrantů do českého školství. Tomuto tématu je věnovaná kapitola číslo 2.

2 SPECIFIKA VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ CIZINCŮ

Hned na začátek je třeba říci, že žáci-cizinci jsou zařazeni do takzvané kategorie „žák se sociálním znevýhodněním“. Tím pádem jsou řazeni mezi osoby se speciálními vzdělávacími potřebami. Proto i žáci-cizinci budou zařazeni od 1. září 2016 pod novelu školského zákona č. 82/2015 Sb. § 16. Tato novela školského zákona posiluje prvky inkluzivního vzdělávání zejména tím, že například opouští od kategorizace žáků (viz výše - „žák se sociálním znevýhodněním“), nebo zavádí možnost vzdělávání v přípravných třídách pro všechny žáky (v přípravných třídách je v současné době vzdělávání umožněno pouze sociálně znevýhodněným dětem). (Situační zpráva o inkluzivním vzdělávání, MŠMT, 2015)

Jak již bylo zmiňováno v předchozí kapitole, právo na vzdělání má každé dítě pobývací či žijící na území České republiky.

Cizinci, kteří se rozhodli do České republiky přestěhovat a strávit v této zemi možná i zbytek života, jsou povinni svým dětem zajistit školní docházku ve svém okolí. Pro tyto rodiče, kteří často neumí ani základy českého jazyka, je situace, kdy musí zprostředkovat svým dětem vzdělání, velmi náročná. Znalosti ohledně práv a informací vzdělávání žáků-cizinců je komplikovaná. Většina rodičů, kteří se přistěhovali do České republiky, neznají tyto informace. Je zde velká jazyková bariéra. Odlišný jazyk je příčinou omezené, či žádné komunikace rodičů a žáků-cizinců vůči učitelům. České sdružení META, které se dlouhodobě zabývá cizinci a jejich vzděláváním, pro tyto žáky zavedlo pojem, který zní: žáci s odlišným mateřským jazykem. Tento pojem vyžaduje odlišnost těchto žáků, jejich bariéru a zároveň jejich vzdělávací potřebu, kterou je nutno vyrovnat. „V anglicky mluvících zemích se používá pojem EAL learners (EAL – English as an Additional Language), to znamenají žáci, pro které je angličtina druhým jazykem „(kolektiv autorů META o. p. s. 2011)“.

Podle kanadského psychologa J. Cumminse (In Eithne Kennedy a kol., 2012, str. 19) a jeho teorie ledovce, je důležité odlišovat základní interpersonální komunikační schopnosti (BICS-Basic Interpersonal Communicative Skills) od kognitivních akademických jazykových dovedností (CALP-Cognitive Academic Language Proficiency). Komunikační jazyk se vyvíjí jako první, slouží k dorozumívání a k základní komunikaci s druhými lidmi. Kognitivní jazyk, který spočívá v pochopení klasifikace a analýzy jazyka, nebo používáním abstraktního jazyka, se děti učí až sekundárně.

Obrázek č. 4 - Teorie ledovce dle Cummince (Franson, 2011,)

Teorie ledovce nám ilustruje, že komunikační jazyk je na povrchu ledovce, tedy nad hladinou a je zřejmý. Zato kognitivní a akademický jazyk je pod hladinou ledovce a je důležitý pro realizaci vzdělávacího procesu. (Excellence and Enjoyment, 2006, str. 9)

Žák-cizinec, který přichází do české základní školy, se musí primárně naučit komunikovat v běžném životě. Tedy bez menších problémů komunikovat se svými spolužáky v šatně, ve třídě nebo při obědě. Důkazem zvládnutí tohoto komunikačního jazyka je, že žák je schopen navázat kontakt se svými českými spolužáky a učiteli. Poté můžeme začít prohlubovat kognitivní jazykové dovednosti, které souvisí s probíráním látky v českém jazyce. Učitelé, kteří vyučují žáky s odlišným mateřským jazykem, by měli tuto teorii brát na vědomí a podle ní hodnotit žáky-cizince.

Než tyto žáky začneme vzdělávat, je potřeba dodržovat pravidla, jak žáky-cizince přijmout do základních škol, jak je klasifikovat a další doporučení jak s těmito žáky do budoucna pracovat. Je nutno ještě říci, že neexistuje žádná oficiální metodika, která by určovala, jak s takovým žákem pracovat.

2.1 Přijímání žáků-cizinců do základních škol

Žáci-cizinci jsou přijímáni do českých základních škol podobně jako děti s českým občanstvím. Odlišný mateřský jazyk, může způsobovat problém v komunikaci ředitelů základních škol s rodiči-cizinci a hlavně se samotným žákem. V tomto případě může komunikace probíhat prostřednictvím tlumočnicka. Důležité je vyžádat potřebnou dokumentaci, jako vysvědčení, či jiný doklad o dosaženém vzdělání. Další dokumenty cizinci nemusí předkládat. (Průcha, 2011, str. 79)

Potvrzuje to i poměrně nová novela školského zákona, která vstoupila v platnost 1. ledna 2008 (Zákon č. 343/2007 Sb., novela školského zákona). Tato novela zajišťuje všem dětem na území České republiky rovný přístup ke vzdělávání v základních školách, nižších ročnících gymnázií, konzervatoře a rovněž ke školnímu stravování a školským službám. Tento rovný přístup by měl být zaručen všem dětem bez ohledu na původ země, a zda na území pobývají oprávněně či neoprávněně (Kostelecká a kol., 2013, str. 55). Na přijímání těchto žáků by se to mělo odrazit.

Následuje proces, který probíhá v situaci, kdy škola přijme žáka-cizince. Jestliže škola přijme cizince, je na řadě schůzka, kde zpravidla jsou přítomni ředitel školy, rodiče, třídní učitel a učitel českého jazyka. Na této schůzce se zjišťuje současná úroveň českého jazyka přijímaného žáka, popřípadě, s pomocí třídního učitele, vytvoření individuálního plánu. Dále následuje seznámení rodiče-cizince s pravidly školní docházky. Je nutné, aby si rodiče i žáci osvojili a respektovali pravidla, co se týká například omlouvání dětí z vyučování, rodičovské schůzky a konzultace s učiteli (Průcha, 2011, str. 82).

Určité problémy vidí i Bittnerová (2010, str. 147), uvádí, že velký problém je nedostatek informací pro žáky-cizince, kdy se jedná o možnostech kurzu češtiny a dalších vzdělávacích aktivitách. Naopak pedagogové vidí problém v nedostatku informací o vzdělávacím systému v zemi, kterou žák dříve obýval a navštěvoval zde školní docházku.

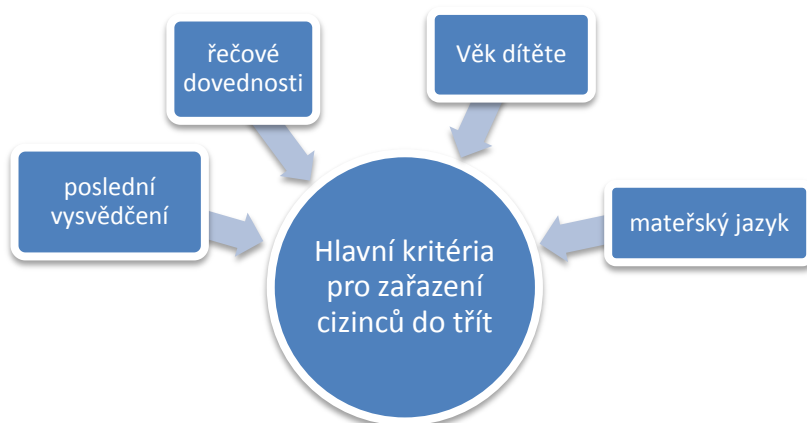
Školy, kde je relativně vysoký počet žáků-cizinců, (jedná se spíše o pražské základní školy), většinou rozhodují o přijetí žáka-cizince, zda má dítě trvalé bydliště v okolí školy. Některé školy se rozhodují podle délky pobytu rodiny v České republice. (Kostelecká a kol., 2013, str. 57)

Dobré je také informovat rodiče-cizince o znevýhodnění, které si dítě s odlišným mateřským jazykem přináší do školy. Rodič by si měl více všimnout, zda dítě nechodí domů ze školy frustrované nebo smutné. Popřípadě by se měl snažit dítěti pomoci, nebo informovat učitele.

2.2 Zařazení žáků-cizinců do ročníku

Zařazení žáků-cizinců do tříd je velmi důležité rozhodnutí, které dále bude ovlivňovat dítě do budoucna a může ovlivnit pozitivně či negativně školní úspěšnost žáka. Tato činnost by neměla být zanedbána. Pokud zařadíme dítě špatně do ročníku, může se stát, že jeho integrace do primárního vzdělávání bude problematická. Proto jsou zde důležité krité-

ria, která je nutno dodržovat. Mezi ně patří převážně věk žáka-cizince, znalos českého jazyka a doložené poslední vysvědčení, graficky viz (obrázek č. 5). Také záleží na tom, zda dítě již dříve navštěvovalo mateřskou školu, či dítě s rodinou přichází do České republiky v průběhu primárního vzdělávání. Další okolnost je i jazykové dovednosti třídního učitele, osobnost učitele a naplněnost tříd.

Obrázek č. 5 - Kritéria pro zařazování žáků-cizinců do ročníku (Kostelecká a kol. 2013)

Vodsoň (In Průcha, 2011, str. 82) doporučuje zařadit žáka-cizince o ročník níže, aby absolvoval ročník, který zná ze zahraničí. Jeden rok dává žákovi-cizinci čas na adaptaci v českém prostředí. Rodiče-cizinci ovšem často naléhají, aby jejich dítě pokračovalo v ročnících, které navštěvovalo ve své rodné zemi. To s sebou nese dva problémy. Tito žáci se budou potýkat s novým učivem, které bude prezentováno v odlišném jazyce. Ovšem když zařadíme žáka-cizince o ročník níže, bude mít jen jeden problém a to s cizím jazykem.

Na druhou stranu Kostelecká a kol. (2013, str. 57-58) uvádí dle výzkumu, kdy různé školy uváděly, na základě získaných zkušeností, že není vhodné zařazovat žáky-cizince do nižších ročníků, pokud k tomu není dobrý důvod. Odlišný mateřský jazyk nepovažují za dobrý důvod. Žák-cizinec může ztratit motivaci k dalšímu vzdělávání. Avšak většina škol, využívá první strategie.

2.3 Zařazení žáka-cizince mezi české spolužáky

Není vždy jednoduché zařadit žáka-cizince mezi české žáky, kteří jsou již ve stálém kolektivu. Proces adaptace je individuální, záleží na kolektivu třídy, také na samotném žákovi-cizinci a na jeho osobnosti. Osobnost a hlavně přístup pedagoga ovlivňuje adaptaci nejvíce. Pedagog musí připravit třídu na příchod nového spolužáka, který pochází z jiné země. Je vhodné seznámit české žáky se sociokulturním prostředím, z něhož nový spolužák pochází. To sebou přináší své výhody i nevýhody. „Výhodou žáka-cizince ve třídě je, že představuje aspekt multikulturní výchovy (cizinec může svým spolužákům zprostředkovat poznání jiné kultury), která je zároveň může přimět uvědomit si svou vlastní kulturu (MŠMT, 2011)“.

Nevýhody přítomnosti žáka-cizince se může projevit v oblasti diskriminace, xenofobie či šikany. Pedagog, ještě před příchodem nového žáka, by měl vybrat z kolektivu třídy jednoho „patrona“, který se stane jakýmsi průvodcem a rádcem z řady vrstevníků. „Pomáhají novému žákovi ve škole a v českém prostředí vůbec. Pro učitele znamenají výrazné usnadnění práce, ať už při vyučování, nebo při pohybu nového žáka ve škole. Cizinci se tak snadněji učí jazyk, naše zvyklosti a postupně i učební látku. Žáci pověřeni důležitým úkolem, jímž je starost o cizince, „rostou“, je-li žák-patron správně zvolen (Vodslouň, In Průcha, 2011, str. 83 cit)“. Tohoto patrona volíme dle empatických schopností. Nemusí to být zrovna premiant třídy. Patrona, žáka-cizince volíme podle osobnosti žáka. Žák by měl být ohleduplný, trpělivý, klidný nebo vstřícný. Není vhodné také zařadit žáka-cizince do třídy, kde je další cizinec. Může vzniknout jedna podskupina a tito žáci se budou segregovat vůči ostatním. (Průcha, 2011, str. 84)

U žáků – cizinců, kteří se dobře neadaptují, hrozí školní neúspěšnost, nebo jiné výchovné problémy. Proto by měl třídní učitel, v těchto situacích, být v neustálém kontaktu se školními poradenskými pracovišti, pedagogicko-psychologickými poradnami a nestátními neziskovými organizacemi. Třídní učitel dále spolupracuje se školním psychologem, školními speciálními pedagogy nebo výchovným poradcem. „Pedagogicko-psychologická poradna je zakotvena ve vyhlášce 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. Poskytuje pedagogicko-psychologické a speciálně pedagogické poradenství, a to žákům se zvýšeným rizikem školní neúspěšnosti“ (Vyhláška MŠMT)

Nestátní neziskové organizace slouží k doporučení ze strany učitele směrem k rodičům – cizincům. Také poskytují poradenskou činnost v oblasti sociální, právní a psychologické, nebo se snaží pomáhat cizincům při hledání práce či s problematikou bydlení. Jsou to například: Poradna pro integraci, Organizace pro pomoc uprchlíkům, Sdružení občanů zabývajících se emigranty, Poradna pro uprchlíky, Český helsinský výbor, Centrum pro integraci cizinců, Centrum pro otázky migrace. (Radostný, 2011, str. 72-74)

Dalším sdružením je Meta. „Meta je sdružení, směřující svou činnost k mladým migrantům a jejich vzdělávání. Nabízí služby pro učitele, výukové materiály a metodickou podporu. Pedagogům nabízí rozvoj kompetencí, které mohou využít při práci s žáky-cizinci. V neposlední řadě se snaží zvýšit informovanost o migraci v České republice. Sdružení Meta spravuje i informační portál, který se jmenuje Inkluzivní škola, kde jsou zaznamenané konkrétní případy z praxe. Portál je určen pedagogům, ředitelům, asistentům pedagoga, sociálním pracovníkům, psychologům. (Inkluzivní škola, 2015)

Učitel, který má ve třídě žáka-cizince, by měl všechny tyto metodické portály znát a správně je využívat. Je to prevence špatné adaptace, školní neúspěšnosti, nebo šikany.

2.4 Klasifikace žáků-cizinců

Hodnocení těchto dětí je jedena z dalších fází, kterou si musí projít každý učitel, který poskytuje žákům-cizincům zpětnou vazbu v jejich cestě za vzděláním. Další obtížný problém, se kterým se učitelé základních škol potýkají. Ale jak naučit tohoto žáka probíranou látku, když neumí česky?

Žáci-cizinci jsou v každém předmětu hodnoceni podle jazykových dovedností. Jestliže žáka-cizince nelze hodnotit na konci prvního pololetí, ředitel školy je povinen vypsat nový termín. Tento termín, by měl být nejpozději do dvou měsíců po skončení prvního pololetí. Může se stát, že tohoto žáka-cizince, nelze hodnotit ani po tomto termínu. V tomto případě se žák-cizinec nehodnotí. Následují další termíny a to na konci druhého pololetí nebo nejpozději do konce září následujícího školního roku. (Radostný, 2011, str. 43)

Během doby, kdy žáka nelze hodnotit je možné využít vyrovnávacího plánu. Vyrovnávací plán se zaměřuje, pro žáka-cizince na dosažitelné cíle, vyrovnává jeho sociální a

vzdělávací bariéry. Tento plán je podobou individuálního vzdělávacího plánu.“(Sdružení Meta, 2013)“.

Hlavní cíl vyrovnávacího plánu je, abychom odstranili jazykovou bariéru žáka-cizince. Znamená to individuální pokrok samotného žáka-cizince, tedy nesrovnáváme ho s ostatními spolužáky. Proto se zde nabízí slovní hodnocení. „Slovy můžeme lépe popsat žákův posun, jeho silné a slabé stránky, ohodnotit jeho píli a přístup ke vzdělávání a navrhnout další postup a rozvoj (Sdružení Meta, 2013)“.

Slovnímu hodnocení by měli porozumět i rodiče žáka-cizince. Pokud není v možnostech školy hodnocení přeložit, měli by se rodiče dostavit do školy i s tlumočnickem. „(Sdružení Meta, 2013)“

Z výše uvedených informací, je dle sdružení Meta (2013), využívat vyrovnávací plán jedno z nejlepších řešení. Pokud žák-cizinec stále dobře neovládá český jazyk, vyrovnávací plán se zaměří na jeho individuální posun v českém jazyce. Zároveň slovní hodnocení, které vyrovnávací plán umožňuje, je šetrnější k žákovi-cizinci a nemusí být demotivující. Navíc, si žák-cizinec, při čtení svého hodnocení, opakuje a osvojuje český jazyk.

2.5 Vzdělávání učitelů zaměřené na výuku žáků-cizinců

Na základně uvedených skutečností, všechny tyto procesy, které jsou nezbytné pro přijetí žáka-cizince do základní školy, vyžadují specifické kompetence učitele. Učitelé základních škol, neví jak s těmito žáky pracovat a nejsou připraveni na tuto událost. Vypovídá o tom spousta odborných publikací (Kostecká 2013; Radostný 2011; Průcha 2011).

Vzdělávání učitelů, zaměřené na výuku žák-cizinců, je velmi málo nebo jsou nekvalitní. Největším problémem jsou finance, kdy ze strany státu nejsou poskytovány k těmto účelům. (Kostecká, 2013 str. 68)

„Ve školách chybí finanční prostředky, abychom mohli na speciální vzdělávací potřeby žáků, adekvátním způsobem odpovídat. V případě žáků s odlišným mateřským jazykem, se jedná zejména o zajištění výuky češtiny jako cizího jazyka, o vhodné učební materiály (slovníky, učebnice, pracovní listy) a také o podporu pedagogů formou dalšího vzdělávání v této oblasti“ . (Radostný a kol. 2011, str. 22)

Ovšem objevují se i programy, které jsou cíleně mířeny na vzdělávání učitelů, jako jsou: „Vzdělávací program pro podporu pedagogických pracovníků při práci s žáky-cizinci nebo projekt sociokulturní kompetence pro pracovníky škol a školských zařízení (Správa

uprchlických zařízení, 2011, str. 31) „Pro podporu žáků s odlišným mateřským jazykem si každá škola může požádat o finanční příspěvek z rozvojových programů MŠMT.

Jedná se o:

- Dotační program MŠMT na podporu aktivit v oblasti integrace cizinců,
- Programy na podporu vzdělávání v jazycích národnostních menšin a multikulturní výchovy,
- Rozvojový program MŠMT pro děti-cizince ze třetích zemí,
- Rozvojový program pro občany zemí EU,
- Rozvojový program pro azylanty, 23
- Program financování asistentů pedagoga pro děti, žáky a studenty se sociálním znevýhodněním“. (Radostný a kol. 2011, str. 22-23)

Zde jsou vypsané některé organizace, které se zabývají problematikou cizinců, jejich vzděláváním a mohou učitelé pomoci při práci s touto specifickou skupinou žáků. Pomoci mohou i samotnému žákovi a jeho rodičům.

- META o.s.p – Sdružení pro příležitosti mladých migrantů
 - <http://www.meta-os.cz>
- Centra podpory inkluzivního vzdělávání – CPIV
 - <http://www.cpiv.cz/>
- Centrum pro integraci cizinců, o.s. (CIC)
 - <http://www.cicpraha.org>
- Centra na podporu integrace cizinců (Správa uprchlických zařízení MV ČR) CPIC
 - <http://www.integracnicentra.cz/>
- Člověk v tísni, o.p.s. – vzdělávací program Varianty <http://www.varianty.cz>
- Sdružení pro integraci a migraci, o.s.
 - <http://www.uprchlici.cz>
- Organizace pro pomoc uprchlíkům, o.s. (OPU)
 - <http://www.opu.cz>
- Tady a Teď, o.p.s.
 - <http://www.tadyated.org>
- Sdružení občanů zabývajících se emigranty, o.s. (SOZE)
 - <http://www.soze.cz>

3 PROBLÉMY VE VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ-CIZINCŮ

Migranti, přicházejí do České republiky, aby zlepšili kvalitu svého života, utekli před válkou, nebo zlepšili svou ekonomickou situaci. Ať už je důvod migrace jakýkoliv, rozhodli se pro život v jiné kultuře. Všichni tito lidé opouští svou rodnou zemi. Když přijede člověk do cizí země jako turista, většinou nevykonává činnosti běžného života, jako chodit práce, do školy, na úřady nebo komunikovat s ostatními členy hostitelské země. Když přijedete jako migrant, musíte všechny tyto činnosti vykonávat, bez ohledu jestli umíte jazyk dané země, či nikoliv.

Většina migrantů přijíždí do České republiky z ekonomických důvodů. „Zejména Vietnamci formulují své ekonomické aktivity do tří zásad: užít na dobré úrovni rodinu, finančně zabezpečit děti a postarat se o rodiče, kteří jsou ve Vietnamu (Barešová, 2010, str. 73)“. Teoretici migrace si také začali všimnout, z jakých zemí cizinec pochází a jaké preferuje hodnoty. „První podstatnou otázkou, kterou je třeba si položit je, jaký hodnotový systém v dané zemi dominuje, jakou hodnotu má v tomto systému hmotné bohatství, jakou hodnotu má čest a důstojnost, jakou hodnotu má pevnost ve víře a jakou hodnotu má rodina“ (Uherek a kol. 2008, str. 4)

Následující kapitoly se věnují žákům-cizincům a jejich rodinám. Jsou zde popsány sociokulturní problémy, které mohou ovlivnit výchovně-vzdělávací proces samotného žáka-cizince, jeho spolužáky, ale také učitele. Jedná se o problémy, které mohou zapříčinit vliv rodinného prostředí, školního prostředí a kulturní odlišnost cizinců.

Adaptace rodiny na nové prostředí, ovlivňují dosavadní sociální zkušenosti a její kultura.

Jestliže chceme vědět, proč se cizinec chová daným způsobem a chceme předvídat jeho chování, je nutno poznat jeho kulturu. V nových podmínkách se snaží opírat o členy stejného etnika. Výzkum, který uvádí Průcha (2010) prokázal, že u migrantů se objevuje vysoký stupeň faktoru „hrdost nad vlastní etnickou skupinou a jazykem“. To je závislé na vysokém sebehodnocení, ale také na pocíťování psychologické tísní migrantů. Ocítají se v konfliktu, na jedné straně usilují o přijetí do hostitelské kultury, na druhé straně mají strach opustit svou vlastní etnickou identitu. Tito lidé většinou uplatňují při adaptaci strategie integrace. To znamená zachování své vlastní kultury a určité přijetí hostitelské kultury. (Průcha, 2010, str. 107)

Ze všech faktorů vyplývá, že zvolit si život v jiné zemi není jednoduché. Cizinci denně musí svádět boj, který zajistí svým dětem dobrou budoucnost. Oni sami se potýkají

s těžkou situací, kdy musí zařídit povinnou školní docházku pro své děti. Ve výchovně-vzdělávacím procesu se mohou objevit problémy, které souvisí s kulturní odlišností těchto žáků. Vzdělávání je obecně považováno za jeden z pilířů úspěšné integrace cizinců do majoritní společnosti. V následujících odstavcích budou popsány konkrétní problémy, které se mohou objevit.

3.1 Problémy na základní škole, způsobeny vlivem rodinného prostředí

Rodina, nejenom pro cizince, většinou znamená to nejcennější, co mají. Mnohdy kvůli rodinám odjíždí do nové země, kde získají prostředky pro zabezpečení jejich členů. Jednotlivé cizinecké skupiny se liší pobyto- vým statusem.

Ukrajinci se vyznačují dočasnou migrací, kdy přijíždí na sezónní práce a poté se zpátky vrací k rodině. Není to ovšem pravidlo. Vietnamci se v tomto ohledu liší. „U Vietnamců se velmi často jedná o řetězovou migraci, kdy za živitelem rodiny přijíždí nukleární rodina, nebo si jednotlivý migrant v České republice nachází partnera / partnerku (Uherek a kol. 2008, str. 91)“.

Živitel, za kterým přijíždí rodina, musí obstarat všechny náležitosti, které patří k životu v České republice. Mezi ně patří i vzdělávání jeho dětí. S tím to souvisí i jak má cizinec postavené hodnoty, které se vztahují k vzdělání jeho dětí.

Cizinec od cizince se liší svým přístupem ke vzdělání svých dětí. Zejména Vietnamci si zakládají na vzdělání svých dětí, aby nemuseli těžce pracovat jako oni. Zároveň chtějí, aby se jejich potomci dobře postarali o ně samé. Vzdělání je jedna z největších hodnot Vietnamců. „Vietnamská společnost si díky konfuciánské tradici dodnes velmi váží učitelů i učenců. Vzdělání potomka je dosud chápáno jako jedna z nejcennějších investic“ (Uherek, a kol. 2008. str. 189). Rodiče vietnamských dětí se snaží svým dětem zajistit vzdělání na soukromých školách, pokud k tomu mají prostředky. Není divu, že vietnamské děti dostávají vysoké známkové ohodnocení. Většina těchto dětí dosahují výborných výsledků v českých školách a mohou se stát motivací pro jejich české spolužáky. Spousta z nich, po určité době, odchází na víceletá gymnázia. Zato ruské a ukrajinské děti nemají tak velký problém s českým jazykem, jako například vietnamské nebo čínské děti. Proto mohou ztratit motivaci se dále vzdělávat.

Rodina má velký vliv na integraci dítěte do společnosti. Rodiče předávají svým dětem kulturní vzorce a ty je automaticky používají v běžném životě. Vliv rodičů se zásad-

ně podepisuje v přístupu dítěte ke škole. Tento přístup by měl být o to vlivnější, protože vzdělávání je uskutečněno v jiné zemi a s odlišným jazykem.

Rodiče-cizinci mají odlišné přístupy ke vzdělávání svých dětí. Někteří se snaží mluvit česky na své děti a chodí na doučování češtiny. Tito žáci mají tendence se rychle začlenit do školního kolektivu. Problém je spíše s rodiči, kteří nemají zájem o češtinu nebo z rodin velmi pracovně vytížených. Problémy mohou dorůst až do takových rozměrů, že sama rodina nemůže nebo neumí dítěti pomoci při integraci. V tomto případě leží váha zodpovědnosti na škole. (Kostecká a kol. 2013, str. 72)

Dalším problémem dle Kostecké (2013, str. 72) je i návštěvnost rodičů na třídních schůzkách a řádné omluvení dětí. Spousta rodičů-cizinců má zájem a navštěvují třídní schůzky, ovšem někteří takto nečiní. Může to být zapříčiněno pracovním zaneprázdněním nebo neznalostí českého jazyka. Spolu s rodiči může přicházet do školy, například starší sourozenec, který lepe mluví česky a tlumočí. V případě neomluvených hodin dítěte, rodiny často nereagují nebo nejsou dostupní. Škola musí kontaktovat odbor sociální právní ochrany dětí, případně cizineckou polici. Na problémech, způsobených v základním vzdělávání, se může podepsat i ekonomické postavení rodin.

„Existují rodiny dvou odlišných typů: rodiny ekonomicky slabé a naopak rodiny ekonomicky velmi silné (Kostecká a kol, 2013, str. 71)“. Rodiny cizinců s vysokým ekonomickým statusem jednají se školou tvrdě a neadekvátně. Škole například vyhrožují, že na ni pošlou inspekci.

Proto je velmi důležité zapojit rodiče-cizince do vzdělávání jejich dětí. Nejen zapojení do vzdělávání, ale i do majoritní společnosti. „Zatím co děti cizinců získávají v českých školách návyky majority, jejich rodiče je velmi často nemají. V zásadě potřebují větší kontakt s majoritou, třebaže díky profesním aktivitám některé aspekty jejího životního stylu a vzorce chování přejímají.“ (Uherek a kol. 2008, str. 183)

Komunikace mezi rodiči a školou hraje velkou roli. Dítě se někdy může stát prostředníkem mezi českou školou a rodiči. To může být pro dítě psychickou zátěží. Dítě si také může upravovat skutečnosti. Při školní neúspěšnosti může docházet ke zkreslení informací mezi rodičem a učitelem. Správnou komunikací dostává zpětnou vazbu škola i rodič. Například o vývoji osobnosti dítěte v novém prostředí.

3.2 Problémy na základní škole, způsobeny kulturní odlišností

Kultura je spjatá se zemí, ze které rodina pochází. Kulturní vzorce a hodnoty se prolínají rodinným životem. Děti si osvojují kulturní vzorce a návyky, které mohou dětem v hostitelské škole připadat zvláštní. Učitel by se měl nejdříve seznámit s kulturou země, ze které žák-cizinec pochází, aby pochopil jeho možné zvláštní chování.

Migranti, ale i jejich děti, mohou pociťovat z nového prostředí nepříjemné, neznámé nebo nečekané pocity a reakce, s nímž se člověk najednou setká v cizí zemi. S těmito situacemi může vzniknout kulturní šok. „Kulturní šok je vyvolán příchodem a delším pobytem, který je složen z naprosto nových podnětů (nová strava, jiné podnebí, jiné zvyky, jiný jazyk, jiné společenské zřízení), ale i faktem, že cizinec nemůže komunikovat s ostatními a využít to co získal v procesu socializace ve své domácí kultuře (Kocourek, 2006, str. 11)“. Zvláště pro děti migrantů, kdy se dennodenně setkávají s majoritní společností ve škole, může být změna prostředí velkou stresovou situací. „Je nutné si uvědomit, že mnozí migranti prochází akulturací.¹ Často mívají existenční potíže a jejich etnická identita je ohrožena, to se projevuje na hodnocení jejich dětí ve škole (Průcha, 2011, str. 85)“.

Podle Metodického doporučení (MŠMT, 2011), učitel by měl jeho české spolužáky připravit na příchod a kulturní odlišnost nového žáka-cizince, (-viz podkapitola 2.3.)

Barešová (2010, str. 105) uvádí ve své publikaci diskutabilní téma. Jestli toto upozornění na odlišnost nevyvolá etnocentrické postoje, a to v případě, kdy příkládají velký význam technickému pokroku. „*Začali jsme zjišťovat, jak tam (v Mongolsku) žijí.*“ (U7) – „*A jak?*“ - „*Jako naprostí chudáci*“ (Barešová, 2010, str. 105- konkrétní odpověď učitele základní školy)“. Je to sporné téma a je na samotné osobnosti pedagoga a na jeho, podání kulturní odlišnosti těchto dětí. Tomuto tématu byla věnována i jedna otázka v dotazníku této bakalářské práce. V praktické části je vyhodnocena.

Učitelé základních škol vidí největší problém, co se týká kultury, v odlišném mateřském jazyce. Pedagogům se špatně pracuje s někým, kdo jim nerozumí a je tomu tak určitě i naopak. Učit tyto děti někdy vyčerpává. „U pedagogů často dochází k frustraci z velmi pomalého pokroku dětí v českém jazyce, i přesto, že dětem zajistili další výuku či návštěvy kurzů. Zlepšen není tak rychle, jak by si přáli. Učitele trápí i pocit, že děti nebudou dosta-

¹ akulturace = osvojování hodnot, norem a zvyklostí hostitelské země

tečně vybaveny pro život“ (Barešová, 2010, str. 107) Není to ovšem pravidlo, některé děti se zařadí do kolektivu prakticky ihned a mají velké úsilí zlepšovat se v českém jazyce. U žáka-cizince se může také objevit frustrace, která se může projevit vysokou absencí nebo pasivitou.

Příchod kulturně odlišných dětí do českého kolektivu nutí učitele používat nové metody výuky, které pomohou zlepšit žákovi jeho jazykové dovednosti a zároveň zprostředkovat českým dětem multikulturní výchovu. Záleží na samotném pedagogovi jak se k takovému žáku a jeho vzdělávání postaví. Možnost využití praxe vysokoškolských studentů, kteří se specializují na výuku českého jazyka jako cizí jazyk, je určitě přínosem. Kulturní odlišnost je dobré brát s rezervou, protože se můžeme setkat s dětmi migrantů, kteří pochází již z druhé generace a narodili se v České republice.

3.3 Problémy na základní škole, způsobeny vlivem školního prostředí

Žáci-cizinci, kteří přicházejí do české základní školy, jsou většinou zařazeni o ročník, nebo i o více ročníků níže. Může se stát, že ve třetí třídě je desetileté dítě. Což může vést k agresivnímu, nebo odmítavému chování ze strany mladších českých dětí. Pokud by se ovšem projevilo toto chování ze strany českých spolužáků, starší a větší dítě je schopno sjednat pořádek. V případě kdy je žák-cizinec zařazen do třídy, která náleží jeho věku, nemusí být zaznamenány větší problémy s jeho přijetím do kolektivu třídy. Pro některé české děti může být přátelství s cizincem atraktivní. Projevy rasismu nebo xenofobie se samozřejmě mohou také objevit. Je třeba dalších výzkumů, jak moc se tyto projevy v dětském kolektivu vyskytují. Naopak některé děti se snaží novému spolužákovi pomoci a stávají se jeho ochráncem, či průvodcem. (Kostelecká a kol., 2013, str. 73-75)

Barešová uvádí (2010, str. 101), že se žák-cizinec lépe zařadí do kolektivu na prvním stupni, kdy „povídání“ není ještě tak důležité jak na druhém stupni. Souvisí s tím i starší věk žáka, kdy je pro něj těžší naučit se cizí jazyk hostitelské země. Tím ztrácí důležitý kontakt, komunikace s českými žáky. V tomto ohledu se slovanské děti začleňují do kolektivu lépe. To, jak rychle se cizinec začlení do kolektivu, závisí hlavně na samotné osobnosti cizince.

Problém může být s rodiči českých dětí, kteří si například nepřejí, aby jejich děti chodily do třídy, nebo školy s cizinci. U škol, kde jsou žáci-cizinci raritou, rodiče nemají velký problém. Problém je u škol, kde je počet cizinců velký. „Byly zaznamenány i přípa-

dy, kdy rodiče českých dětí nesli nelibě zvětšující se počet cizinců ve škole (Kostecká, 2013, str. 74)“.

Jak již bylo zmiňováno v kapitole 3.1, Někteří žáci-cizinci vynikají svým prospěchem nad českými – žáky. Mohou být považováni za „šprty“ a mohou se stát terčem šikany. Na druhou stranu se mohou stát hnacím motorem a velkou motivací pro české-žáky. Zároveň pomohou, při tvorbě multikulturní výchovy.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÝ PROBLÉM

Na základě teoretické části, se výzkumný problém věnuje problémům, které převážně souvisí s problémy, které byly způsobeny rodinným prostředím, problémy způsobeny kulturní odlišností a problémy způsobeny školním prostředím. Problémy, které jsou popsány v druhé kapitole, jsou spíše didaktické, a proto v empirické části nebudou zkoumány. Na základně prostudované literatury je výzkumný problém stanoven takto:

Problémy ve vzdělávání žáků-cizinců z pohledu učitelů základních škol.

Důvodem výběru tohoto problému je osobní zkušenost s cizinci. V integračním centru pro cizince ve Zlíně, kde dochází spolu s cizinci i jejich děti, se problémy tohoto typu moc neřešily. Proto si toto téma zaslouží svůj výzkum.

Tyto děti cizinců se dennodenně setkávají s jazykovou bariérou ve všedním životě. Zvláště ve škole tento problém může způsobit velkou zátěž, jak pro samotné dítě, rodiče-cizince, učitele, ale i jeho české spolužáky. Z literatury vyplývá, že pouze jazyková bariéra není jediným problémem. Vzdělávat žáky-cizince sebou může nést další překážky, které se mohou vyvíjet kladným směrem, nebo záporným. Úkolem empirické části je zmapovat zkušenosti učitelů základních škol s žáky-cizinci a s problémy, které mohou vzniknout při vzdělávání těchto žáků.

5 DESIGN VÝZKUMU

V kvantitativním výzkumu budeme postupovat podle publikace *Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu* od Miroslava Chrástky. Bakalářská práce se skládá z dvou výzkumů. První vznikl dubnu 2015 a druhý výzkum vznikl v dubnu 2016. Dva výzkumy jsou z důvodu migrační krize, která postihla Evropu.

5.1 Výzkumný cíl

Hlavní cíl práce:

Zjistit názory učitelů základních škol na problémy, spojené se vzděláváním žáků-cizinců.

Dílčí cíle práce:

1. Zjistit konkrétní problémy ve výchovně-vzdělávacím procesu, způsobené rodinným prostředím z pohledu učitelů základních škol.
2. Zjistit konkrétní problémy ve výchovně-vzdělávacím procesu, způsobené kulturní odlišností z pohledu učitelů základních škol.
3. Zjistit konkrétní problémy ve výchovně-vzdělávacím procesu, způsobené školním prostředím z pohledu učitelů základních škol.
4. Zjistit připravenost učitelů základních škol, řešit problémy spojené se vzděláváním žáků-cizinců.
5. Zjistit, zda je vztah mezi zkušenostmi učitelů základních škol s žáky-cizinci a připraveností řešit problémy, které mohou vzniknout se vzděláváním žáků-cizinců.
6. Zjistit, zda je vztah mezi zkušenostmi učitelů základních škol s žáky-cizinci a potřebou zúčastnit se školení, které by spočívalo v tom, jak vzdělávat žáky-cizince.
7. Zjistit, zda je vztah mezi připraveností řešit problémy s žáky-cizinci a účastí na školení, které by spočívalo v tom, jak pracovat s žáky-cizinci.
8. Zjistit, zda je vztah mezi připraveností řešit problémy s žáky-cizinci a účastí na školení, které by spočívalo v tom, jak pracovat s žáky-cizinci.
9. Zjistit názory učitelů základních škol vůči žákům-cizincům, v kontextu migrační krize. - *Výzkum číslo 2.*

5.2 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka:

Které z vybraných oblastí problému nejvíce ovlivňuje výchovně-vzdělávací proces z pohledu učitelů základních škol?

Dílčí výzkumné otázky:

1. Jaké jsou problémy ve výchovně-vzdělávacím procesu, způsobené rodinným prostředím z pohledu učitelů základních škol?
2. Jaké jsou problémy ve výchovně-vzdělávacím procesu, způsobené kulturní odlišností z pohledu učitelů základních škol?
3. Jaké jsou problémy ve výchovně-vzdělávacím procesu, způsobené školním prostředím z pohledu učitelů základních škol?
4. Jsou učitelé základních škol připraveni řešit problémy, které mohou vzniknout se vzděláváním žáků-cizinců?
5. Existuje vztah mezi zkušenostmi učitelů základních škol s žáky-cizinci a připraveností řešit problémy, které mohou vzniknout se vzděláváním žáků-cizinců?
6. Existuje vztah mezi zkušenostmi učitelů základních škol s žáky-cizinci a potřebou zúčastnit se školení, které by spočívalo v tom jak vzdělávat žáky-cizince?
7. Existuje vztah mezi připraveností řešit problémy s žáky-cizinci a účastí na školení, které by spočívalo v tom, jak pracovat s žáky-cizinci?
8. Existuje vztah mezi připraveností řešit problémy s žáky-cizinci a účastí na školení, které by spočívalo v tom, jak pracovat s žáky-cizinci?

5.3 Hypotézy

Výzkum č. 1 - K několika výzkumným otázkám byly stanoveny hypotézy. Tvrzení jednotlivých hypotéz se vyvrátí, či potvrdí. Důležitým aspektem jsou proměnné a to je:

- **Zda mají učitelé základních škol zkušenosti s žáky-cizinci**
- **Zda nemají zkušenosti učitelé základních škol s žáky-cizinci**

Výzkum č. 2 – neobsahuje hypotézy

1. Existuje vztah, mezi zkušenostmi učitelů základních škol s žáky-cizinci a připraveností řešit problémy, které mohou vzniknout se vzděláváním žáků-cizinců?

HA:

Mezi odpověďmi respondentů a jejich zkušenosti s žáky-cizinci a připraveností řešit problémy s pojené se vzděláváním žáků-cizinců existuje statisticky významný rozdíl.

H0:

Mezi odpověďmi respondentů a jejich zkušenosti s žáky-cizinci a připraveností řešit problémy s pojené se vzděláváním žáků-cizinců neexistuje statisticky významný rozdíl.

2. Existuje vztah mezi zkušenostmi učitelů základních škol s žáky-cizinci a potřebou zúčastnit se školení, které by spočívalo v tom, jak vzdělávat žáky-cizince?

HA:

Mezi zkušenostmi učitelů a potřebou zúčastnit se školení, které by spočívalo v tom, jak pracovat s žáky-cizinci existuje statisticky významný rozdíl.

H0:

Mezi zkušenostmi učitelů a potřebou zúčastnit se školení, které by spočívalo v tom, jak pracovat s žáky-cizinci neexistuje statisticky významný rozdíl.

3. Existuje vztah mezi připraveností řešit problémy s žáky-cizinci a účastí na školení, které by spočívalo v tom, jak pracovat s žáky-cizinci?

HA:

Mezi připraveností učitelů, řešit problémy s žáky-cizinci a účastí na školení, které by spočívalo v tom, jak pracovat s žáky-cizinci existuje statisticky významný rozdíl.

H0:

Mezi připraveností učitelů, řešit problémy s žáky-cizinci a účastí na školení, které by spočívalo v tom jak pracovat s žáky-cizinci, neexistuje statisticky významný rozdíl.

4. Existuje vztah mezi připraveností řešit problémy s žáky-cizinci a potřebou zúčastnit se školení, které by spočívalo v tom, jak pracovat s žáky-cizinci?

HA:

Mezi připraveností učitelů řešit problémy s žáky-cizinci a potřebou zúčastnit se školení, které by spočívalo v tom, jak pracovat s žáky-cizinci existuje statisticky významný rozdíl.

H0:

Mezi připraveností učitelů řešit problémy s žáky-cizinci a potřebou zúčastnit se školení, které by spočívalo v tom, jak pracovat s žáky-cizinci neexistuje statisticky významný rozdíl.

5.4 Technika sběru dat

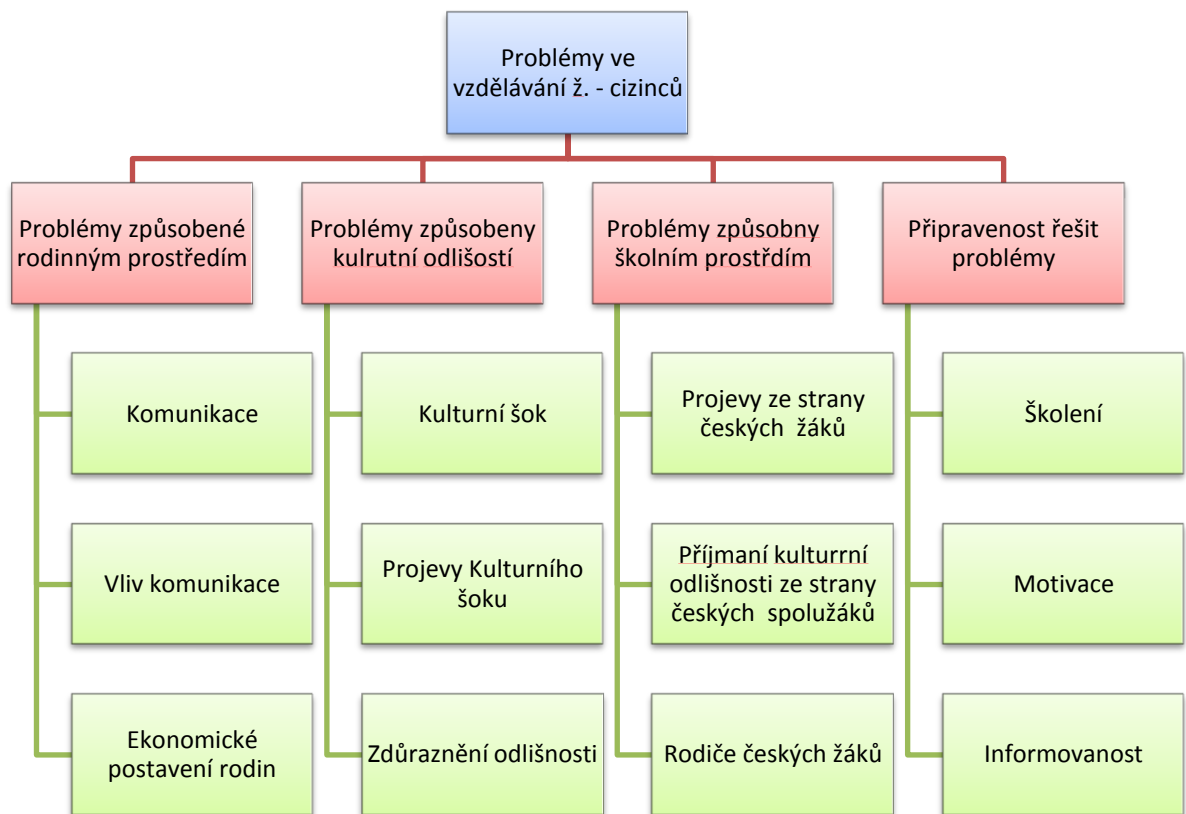
Výzkum č. 1 -Kvantitativní výzkum se uskutečnil prostřednictvím dotazníkového šetření, kdy výzkumný soubor byli učitelé prvních a druhých stupňů základních škol. Dotazník byl v elektronické i tištěné podobě. Důvod výběru tohoto výzkumného souboru, byl takový, že učitelé mají největší přehled o těchto žácích a problémech, které mohou vzniknout.

Druh výběru byl dostupný. Tištěný dotazník se dostal do malých vesnic na Vsetínsku, do jedné školy na Vsetíně a do dvou škol v Brně, kdy jedna škola v Brně se vyznačovala velkým počtem žáků-cizinců. Celkový počet tištěných dotazníků byl 97 vyplněných dotazníků. Elektronický dotazník byl, rozeslán skrz sociální sítě a finální výsledek tohoto dotazníku byl 51 vyplněných dotazníků. Celkový počet vyplněných dotazníků byl 148.

Sběr těchto dat probíhal až na výjimky dobře, učitelé zvláště v Brně, byli velmi ochotní dotazník vyplnit. Problém s neochotou byl spíše na malých vesnicích, kde si mysleli, že se jich toto téma netýká. Ovšem hned ve vedlejší vesnici se například objevilo několik žáků-cizinců. Cílem bylo zmapovat i učitele, kteří nemají zkušenosti s žáky-cizinci a jak by se zrovna oni zachovali, kdyby tento specifický žák, začal navštěvovat jejich školu.

Dotazník se skládal z 23 otázek. Z toho 1 otevřená otázka, 4 škálové otázky Likertova typu, 7 numerických škálových otázek, 5 otázek dichotomických a 5 otázek polytomických. A byl rozdělen do čtyř částí.

Výzkum č. 2 - Kvantitativní výzkum se uskutečnil prostřednictvím dotazníkového šetření, kdy výzkumný soubor byli učitelé prvních a druhých stupňů základních škol. Dotazník byl v tištěné podobě. Druh výběru byl dostupný. Dotazníkové šetření bylo prováděno ve třech školách na Vsetíně a v jedné škole ve Zlíně. Celkový počet tištěných dotazníků byl 76 vyplněných dotazníků. U druhého dotazníku sběr dat probíhal, bez problémů. Každá škola, kde jsem byla, ochotně vyplnila dotazník.

Obrázek č. 6 - části dotazníků č. 1 (Zdroj – vlastní grafické znázornění)

Dotazník se skládal z 8 otázek. Z toho 1 otevřená otázka, 3 otázky dichotomické, 1 otázka škálová Likertova typu a 4 numerické škálové otázky.

Na obrázku můžeme vidět grafické znázornění části dotazníků a následné pod skupinové oblasti, které se věnují jednotlivým otázkám v dotazníku.

5.5 Metody analýzy dat

Výzkum č. 1 - Výzkum probíhal na základě kvantitativních metod. Dotazníky byly vyhodnocovány čárkovací metodou, kdy výsledky jsou znázorněné v grafech. Relační výzkumné otázky jsou vyhodnoceny testem nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku. Škálové otázky jsou vyhodnoceny ratingem.

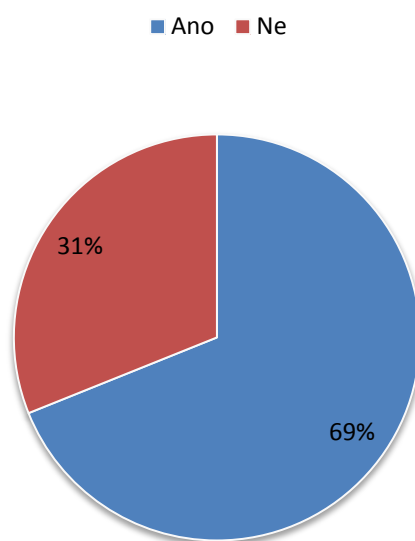
Výzkum č. 2 - Výzkum probíhal na základě kvantitativních metod. Dotazníky byly vyhodnocovány čárkovací metodou, kdy výsledky jsou znázorněné v grafech. Škálové otázky jsou vyhodnoceny ratingem.

6 ANALÝZA DAT

Výzkum č. 1 -V následující části budou popisovány údaje, které byly zjištěny za pomoci dotazníkového šetření. Na otázky v dotazníku odpovídali učitelé základních škol. Otázky jsou zobrazeny grafy a deskriptivním popisem. Procenta, pro přehlednost, jsou uváděny v celých číslech.

Dále se tato část věnuje otázkám, které je zapotřebí staticky zpracovat a určit, zda mezi nimi existuje statisticky významný rozdíl. Tyto otázky jsou zpracovány pomocí testu nezávislosti chí-kvadrát, pomocí programu microsoft excel office.

1. Máte zkušenosti ve výchovně-vzdělávacím procesu s žáky, kteří pochází z jiné země?

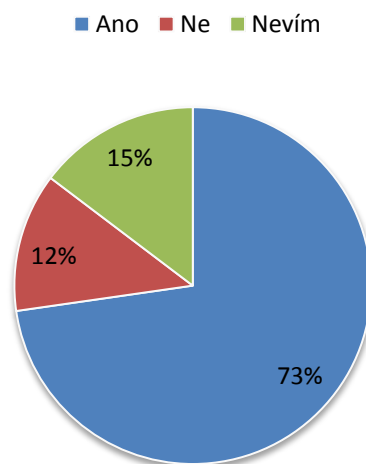

Graf 1 – Otázka č. 1

První otázka je klíčová a zaměřuje se na zkušenosti učitelů s žáky-cizinci.

Na grafu č. 1, můžeme vidět, že z celkového počtu respondentů, 69% respondentů má zkušenosti s žáky-cizinci. 31% respondentů, nemá zkušenosti s žáky-cizinci.

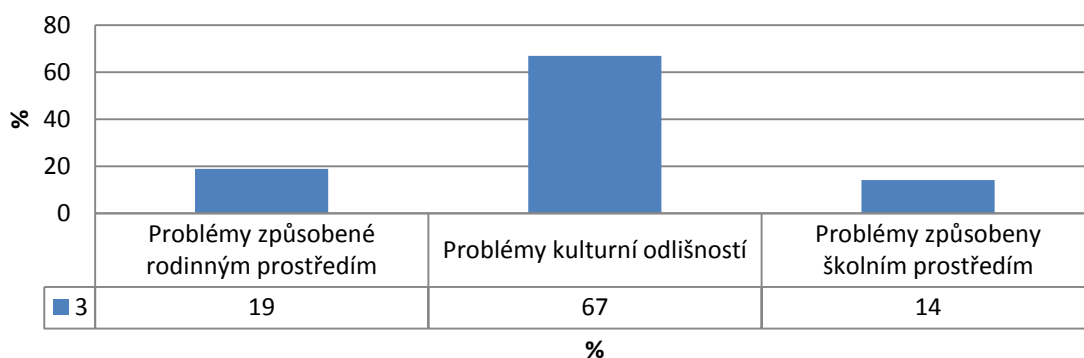
2. Myslíte si, že vzdělávat žáky-cizince s sebou nese nějaké problémy?

Graf 2 – Otázka č. 2

Na grafu č. 2, můžeme vidět, že 73% respondentů si myslí, že vzdělávat žáky-cizince s sebou nese problémy. 12% respondentů si myslí, že vzdělávat tyto žáky s sebou nenese žádné problémy. 15% respondentů neví, jestli vzdělávat žáky-cizince s sebou nese problémy.

3. Pokud jste v předchozí otázce odpověděli ano, jaké konkrétní problémy to jsou, podle Vás?

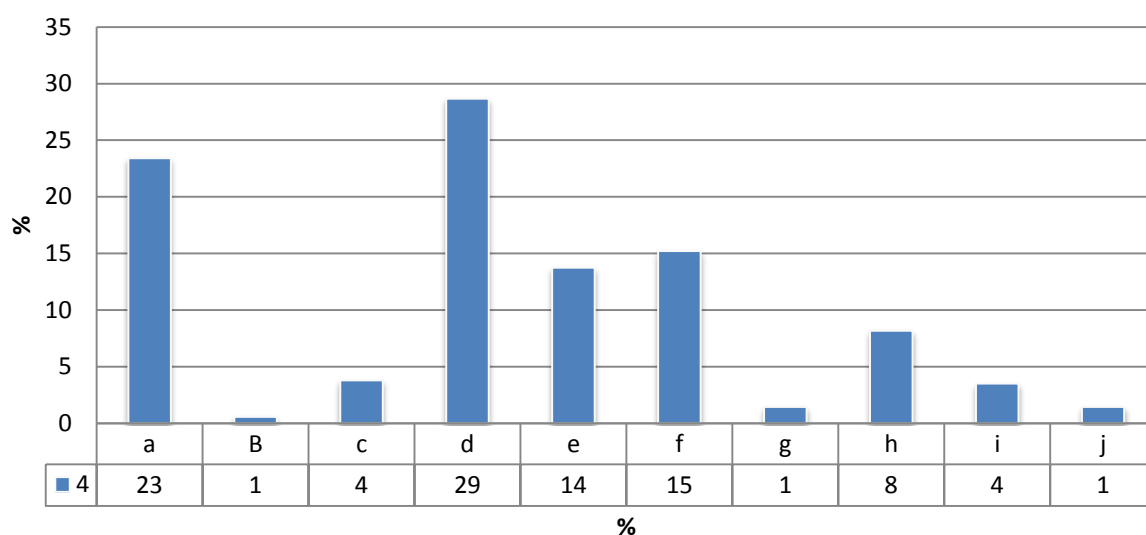

Graf 3 - Otázka č. 3

Otázka č. 3 z jedné části zodpovídá hlavní výzkumnou otázku a ta zní: **Které z vybraných oblastí problému nejvíce ovlivňuje výchovně-vzdělávací proces z pohledu učitelů základních škol?**

Tato otázka byla otevřená a respondenti, popisovali problémy, které je napadly jako první. Otázka byla rozdělena podle skupin problémů, které zkoumáme. Na základě odpovědí byly, zařazeny k oblasti problémům. Na grafu č. 3, můžeme vidět, že 67% respondentů odpovědělo, že nejvíce ovlivní výchovně-vzdělávací proces problémy způsobeny kulturní odlišností (odlišný mateřský jazyk, jiné vzorce chování, jiné zvyky, aj...). Téměř 19% respondentů odpovědělo, že největší překážkou jsou problémy způsobeny rodinným prostředím. (špatná komunikace ze strany rodičů-cizinců, vysoká absence, aj...). 14% respondentů si myslí, že největším problémem jsou problémy způsobeny školním prostředím (adaptace českých- žáků na nového spolužáka, předsudky, aj...).

4. Ve které z následujících skutečností, se podle Vás problémy nejvíce projevují?

Graf 4 - Otázka č. 4

- A. špatná komunikace ze strany rodičů-cizinců
- B. neomluvené hodiny
- C. vysoká absence
- D. odlišný mateřský jazyk
- E. jiné zvyky
- F. kulturní odlišnost
- G. projevy šikany
- H. předsudky
- I. rasismus

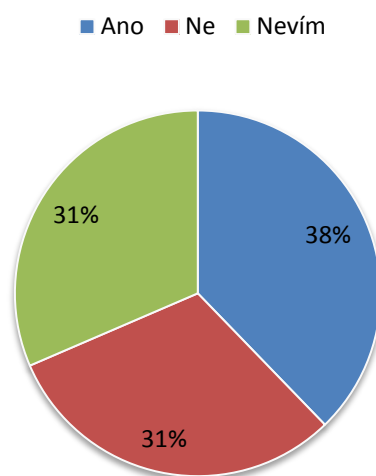
V otázce č. 4 byly rozepsány jednotlivé skutečnosti a respondent mohl označit více odpovědí. Odpovědi byly opět přiřazeny do určité skupiny problémů. Tato otázka nám potvrdí či vyvrátí výsledky předešlé otázky.

Na grafu č. 4 můžeme vidět, že opět největším problémem je kulturní odlišnost, kdy téměř 29% respondentů uvedlo, jako největší problém odlišný mateřský jazyk. 15% respondentů odpovědělo, že největším problémem je kulturní odlišnost obecně a 13% respondentů odpovědělo, že největším problémem jsou jiné zvyky. S druhým největším počtem odpovědí byla oblast, která se projevuje vlivem rodinným prostředím. 23 % respondentů odpovědělo, že největším problémem je špatná komunikace ze strany rodičů-cizinců se školou. 3% respondentů odpovědělo, že největším problémem je vysoká absence a necelé 1% odpověděli neomluvené hodiny. S třetím největším počtem odpovědí byla oblast problémů způsobena školním prostředím. Kdy 8% respondentů odpovědělo, že největším problémem jsou předsudky, 3,5% je rasismus a 1,5% jsou projevy šikany.

V odpovědi „jiné“ bylo nejčastěji uvádění, že s žáky-cizinci mají dobré zkušenosti a dokonce se stávají i s velmi nadanými dětmi. Těchto odpovědí bylo 1,5%.

Na základě této otázky jsme si potvrdili, že nejčastějším identifikovaným problémem je kulturní odlišnost.

5. Myslíte si, že rodiče-cizinci komunikují se školou dostatečně?

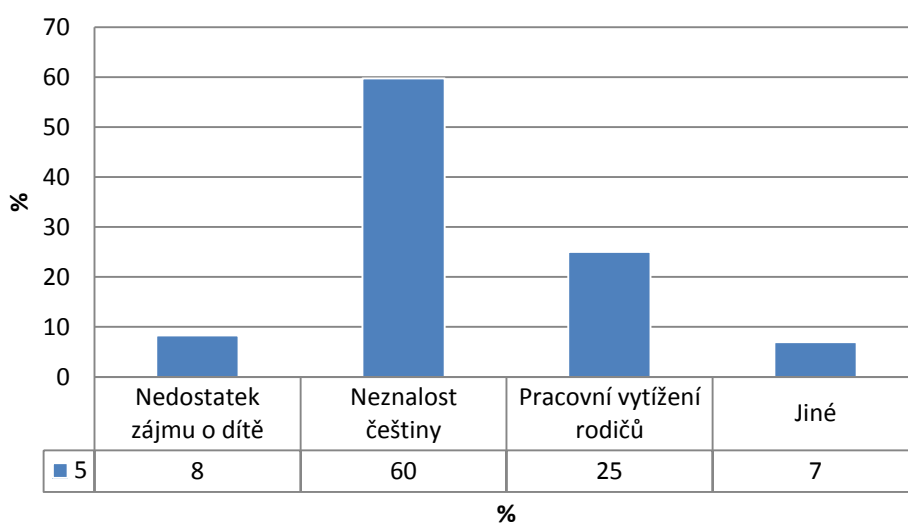

Graf 5 - Otázka č. 5

Na grafu č. 5.1 znázorňuje oblast problémů, které jsou způsobeny vlivem rodinného prostředí. Na tuto otázku odpovědělo, že ano, dostatečně komunikují 38% respondentů, že ne, odpovědělo 31% respondentů a nevím odpovědělo také 31% respondentů.

Tato otázka má dvě části, které se zaměřují na hlubší porozumění. Pokud respondent odpověděl ne, odpověděl na další část otázky, která hledala příčiny.

5.2 Pokud jste odpověděli NE, proč si myslíte že tomu tak je?

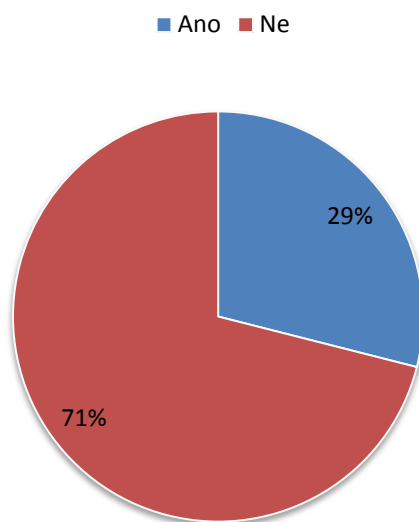

Graf 6 - Otázka č. 5.2

Na grafu 6 jsou zaznamenány domněnky respondentů proč tomu tak je.

Nejvíce se opět projevila kulturní odlišnost, kdy nejvíce respondentů odpovědělo, že tomu tak je kvůli neznalosti češtiny, téměř 60%. 25% respondentů si myslí, že zato může pracovní vytíženost rodičů-cizinců. 8% respondentů si myslí, že zato může nezáměr o dítě a téměř 7% odpovědí „jiné“, kdy byly většinou vyznačeny všechny tři odpovědi a, nebo například- Lhostejnost obecně.

6.1 Využili jste někdy alternativních možností, k zlepšení komunikace mezi rodiči-cizinci a školou?

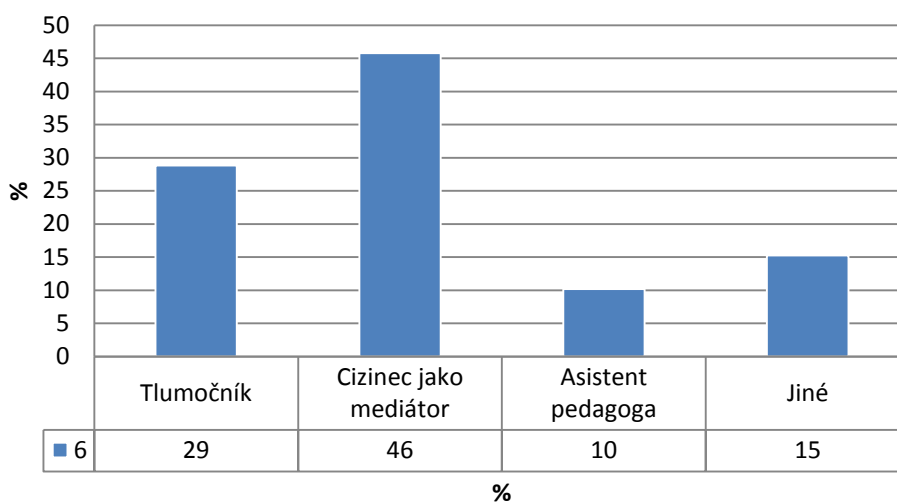

Graf 7 - Otázka č. 6.2

Na grafu č. 6.2 jsou zaznamenány odpovědi respondentů na otázku, zda využili alternativních možností, ke zlepšení komunikace mezi rodiči-cizinci a školou.

Ano odpovědělo 29% a ne odpovědělo 71%. Tato otázka se skládala také ze dvou částí a to pro respondenty, kteří odpověděli ano. Důvodem bylo konkrétní zjištění metody alternativní komunikace.

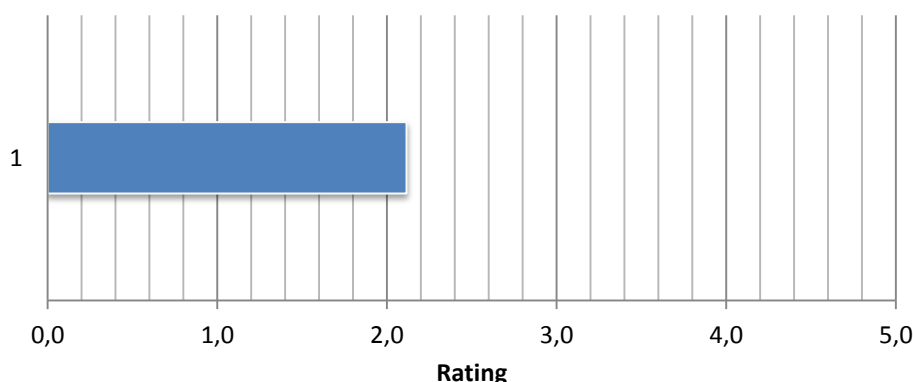
6.2 Pokud jste odpověděli ANO, které konkrétně?

Graf 8 - Otázka č. 6.2

Na grafu č. 6.2 jsou zaznamenány odpovědi respondentů, které konkrétně alternativy využili při komunikaci. 28,8% odpověděli, že tlumočníka. 45,8% že využili cizince jako mediátora. Asistenta pedagoga, který se zaměřuje na žáky-cizince, odpovědělo 10% respondentů. U odpovědi „jiné“ byly zaznamenány otázky: google překladač, nebo třetí osoba, která ovládá anglický jazyk.

7. Myslíte si, že nedostatek komunikace mezi rodiči-cizinci a školou, ovlivňuje negativním způsobem žáka-cizince?

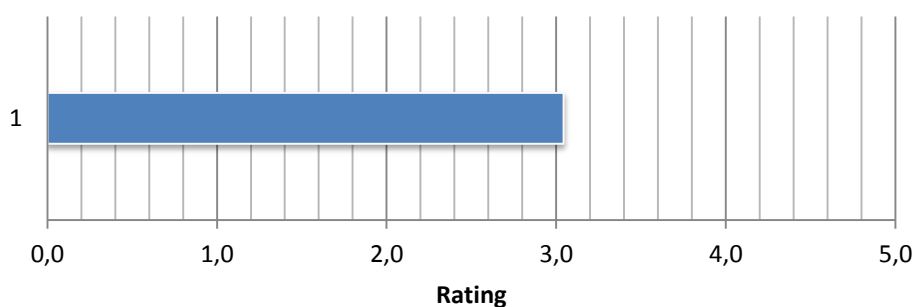

Graf 9 - Otázka č. 7

Na grafu č. 9, který vyjadřuje škálu, jsou zaznamenány pomocí ratingu a vyjadřují střední hodnotu otázky.

Na otázku myslíte si, že nedostatek komunikace rodiči-cizinci a školou, ovlivňuje negativním způsobem žáka-cizince? Střední hodnota je 2 a tedy většina respondentů si myslí, že nedostatek komunikace ze strany rodičů-cizinců spíše negativně ovlivňuje.

8. Souhlasíte s výrokem, že různé ekonomické postavení rodiny-cizinců, může zapříčinit vznik problémů v oblasti školy?

Graf 10 - Otázka č. 8

Na grafu č. 10, který znázorňuje škálu, jsou zaznamenány pomocí ratingu a vyjadřují střední hodnotu otázky.

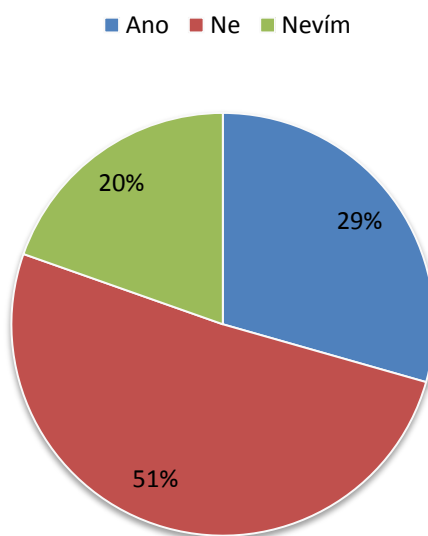
Na otázku souhlasíte s výrokem, že různé ekonomické postavení rodiny-cizinců, může zapříčinit vznik problémů v oblasti školy? Střední hodnota je 3 a tedy respondenti, neví, zda ekonomické postavení rodiny zasahuje do oblasti školy.

Otázkou č. 8 končí první zkoumaná oblast, která se jmenuje problémy způsobeny rodinným prostředím. Na základně otázek 5,6,7,8 je zodpovězený první výzkumný cíl: **Zjistit konkrétní problémy ve výchovně-vzdělávacím procesu, způsobené rodinným prostředím z pohledu učitelů základních škol.** Také výzkumná otázka, která zní: **Jaké jsou problémy ve výchovně-vzdělávacím procesu, způsobené rodinným prostředím z pohledu učitelů základních škol?**

Z výzkumu vyplývá, že problémy způsobeny rodinným prostředím se hlavně podepisují na komunikaci ze strany rodičů-cizinců směrem ke škole. Z výzkumu také vyplývá, že důvodem špatné komunikace je neznalost českého jazyka. Tento problém souvisí s kulturní od-

lišností, což je dalším problémem. Tento problém působí na žáka-cizince spíše negativně. Otázka č. 8 sloužila k ujasnění, problémů, které mohou být způsobeny rodinným prostředím, zda tyto problémy nejsou způsobeny ekonomickým postavením rodiny. Ovšem střední hodnota této otázky je 3, proto nic nevyovídá.

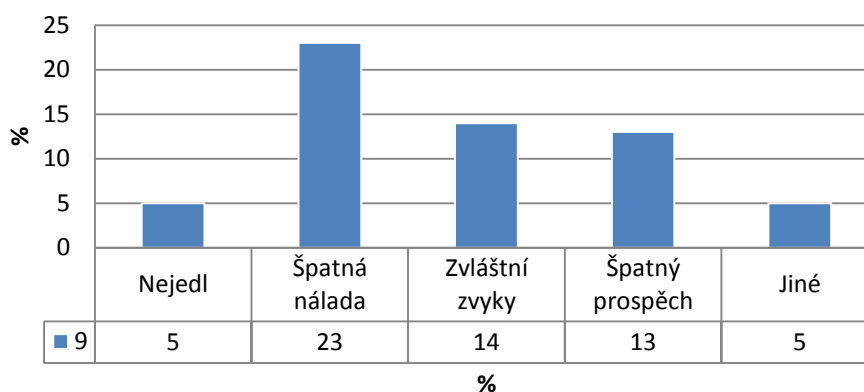
9. Zažili jste někdy, že by žák-cizinec procházel frustrací, způsobenou novým kulturním prostředím, neboli kulturním šokem?

Graf 11 - Otázka č. 9

Graf číslo 11. otvírá další oblast problémů a tím jsou problémy způsobené kulturní odlišností. Na tomto grafu můžeme vidět, že 29% učitelů základních škol zažili, že by žák-cizinec procházel kulturním šokem. Dále 51% respondentů uvedlo, že nezažili žáka-cizince, který by procházel kulturním šokem. Zbýlých 20% respondentů uvedlo, že neví. Tato otázka se také skládá ze dvou částí. Důvodem byla identifikace konkrétních problémů způsobených kulturním šokem.

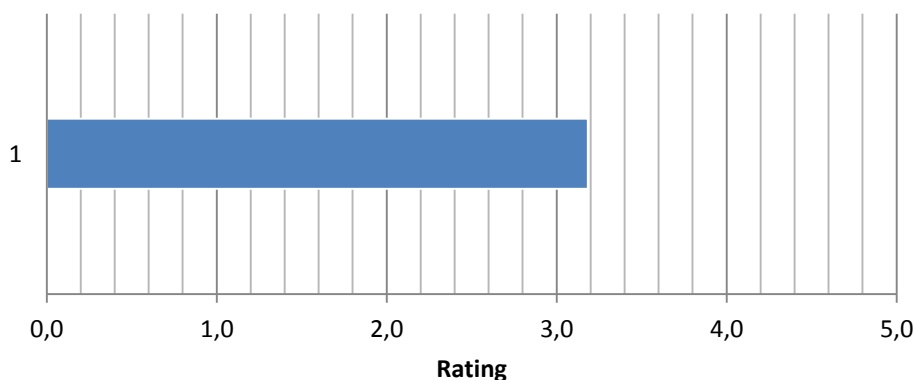
9.2 Pokud jste odpověděli ANO, jak se kulturní šok projevil?

Graf 12 - Otázka č. 9.2

Respondenti, kteří odpověděli ano, což bylo 29%, v této podotázce odpovídali následovně: Nejedl, odpovědělo 5% respondentů. Žák-cizinec měl špatnou náladu, odpovědělo 23% respondentů. Zvláštní zvyky odpovědělo 14% respondentů, špatný prospěch odpovědělo 13% a na otázku „jiné“ odpovědělo 5% respondentů.

10. Myslíte si, že se u žáků-cizinců projevuje kulturní šok?

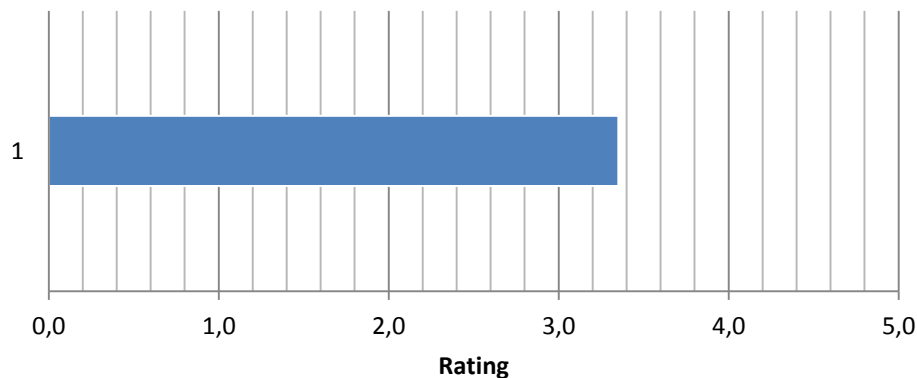

Graf 13 - Otázka č. 10

Na grafu č. 10, který znázorňuje škálu, jsou zaznamenány pomocí ratingu a vyjadřují střední hodnotu otázky.

Na otázku myslíte si, že se u žáků-cizinců projevuje kulturní šok, odpověděla většina respondentů nevim. Tedy střední hodnota 3.

11. Myslíte si, že kulturní odlišnost žáka-cizince zasahuje do výchovně-vzdělávacího procesu?

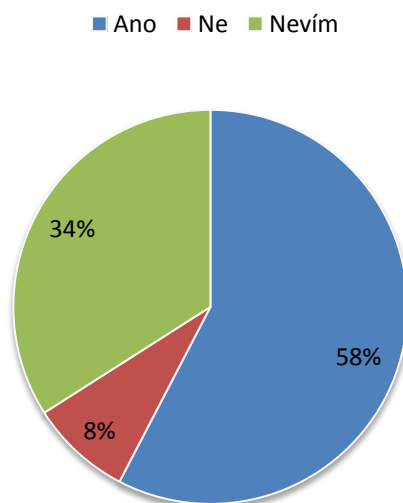

Graf 14 - Otázka č. 11

Na grafu č. 11, který znázorňuje škálu, jsou zaznamenány pomocí ratingu a vyjadřují střední hodnotu otázky.

Na otázku myslíte si, že kulturní odlišnost žáka-cizince zasahuje do výchovně-vzdělávacího procesu, odpověděla, že neví tedy střední hodnota 3,4.

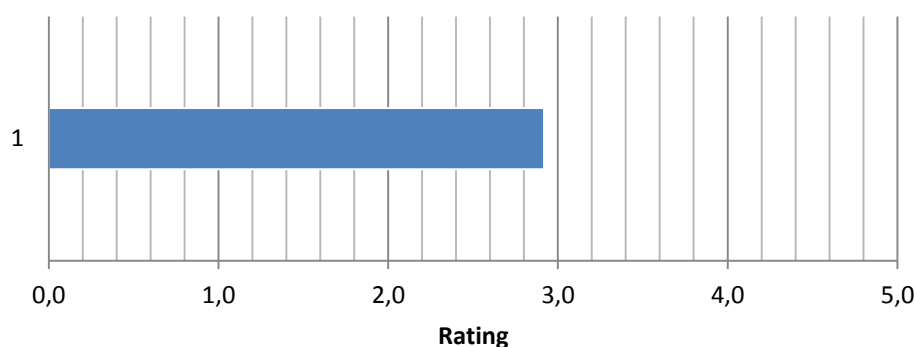
12. Zdůraznili byste českým žákům odlišnost nebo jinakost, ve vztahu k žákům-cizincům?

Graf 15 – Otázka č. 12

Graf č. 12 znázorňuje otázku, která se zaměřovala nato, zda českým žákům zdůrazňovat odlišnost. Ano odpovědělo 58% respondentů, ne odpovědělo 8% respondentů a 34% respondentů odpovědělo nevim.

13. Souhlasíte s výrokem, že žáci-cizinci, kteří přijíždí z jiné země, se nikdy nezbaví osvojených kulturních vzorců?

Graf 16 – Otázka č. 13

Na grafu č. 13, který znázorňuje škálu, jsou zaznamenány pomocí ratingu a vyjadřují střední hodnotu otázky.

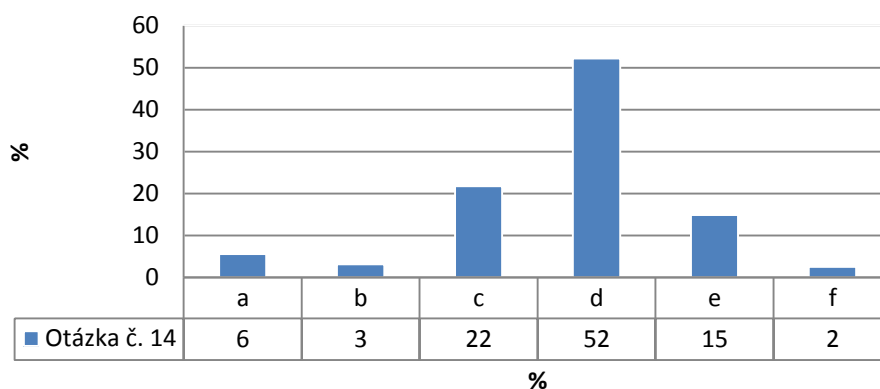
Na otázku, souhlasíte s výrokem, že žáci-cizinci, kteří přijíždí z jiné země, se nikdy nezbaví osvojených kulturních vzorců, odpověděli respondenti nevim, tedy střední hodnota 3.

Otázkou č. 13 končí druhá zkoumaná oblast, která se jmenuje problémy způsobeny kulturní odlišností. Na základně otázek 9,10,11,12,13 je zodpovězený druhý dílčí cíl práce: **Zjistit konkrétní problémy ve výchovně-vzdělávacím procesu, způsobené kulturní odlišností z pohledu učitelů základních škol.** Také druhá výzkumná otázka, která zní: **Jaké jsou problémy ve výchovně-vzdělávacím procesu, způsobené kulturní odlišností z pohledu učitelů základních škol?**

Z výzkumu vyplývá, že učitelé základních škol se setkali u žáka-cizince s kulturním šokem, což je určitě problém, který zasahuje do výchovně-vzdělávacího procesu. Tento kul-

turní šok se nejvíce projevil špatnou náladou, zvláštními zvyky a špatným prospěchem. Učitelé, kteří nemají zkušenosti s žáky-cizinci, pro něž byla určena otázka č. 10, neví, jestli se u žáků-cizinců projevuje kulturní šok. Respondenti by českým žákům zdůraznili odlišnost žáka-cizince. Výrok, který byl zaměřen na to, zda se někdy žák-cizinec může zbavit osvojených kulturních vzorců, odpověděli respondenti neví- což je střední hodnota a nic nevyovídá.

14. Jaké projevy se podle Vás, nejčastěji objevují ze strany českých- žáků směrem k žákovi-cizinci?

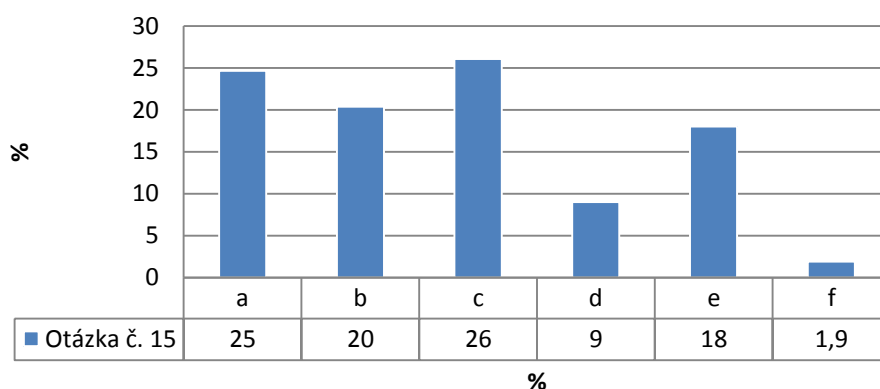
Graf 17 – Otázka č. 14

- a) *Rasismus*
- b) *Šikana*
- c) *Sociální vyloučení na kraj kolektivu*
- d) *Snaha, pomoci novému spolužákovi*
- e) *Nevím*
- f) *Jiné....*

S grafem č. 14 se dostáváme k třetí oblasti problémů způsobeny vlivem školního prostředí.

Otázka byla zaměřena na projevy českých žáků směrem k žákovi-cizinci. Respondenti odpověděli, že nejčastějším projevem českých žáků k žákovi-cizinci je snaha pomoci novému žákovi-cizinci 52%, 22% respondentů odpovědělo, sociální vyloučení na kraj kolektivu. Nevím odpovědělo 15% respondentů, 6% respondentů odpovědělo rasismus, 3% šikana a 2% „jiné“.

15. Na čem podle Vás, závisí dobré začlenění žáka-cizince do kolektivu třídy?

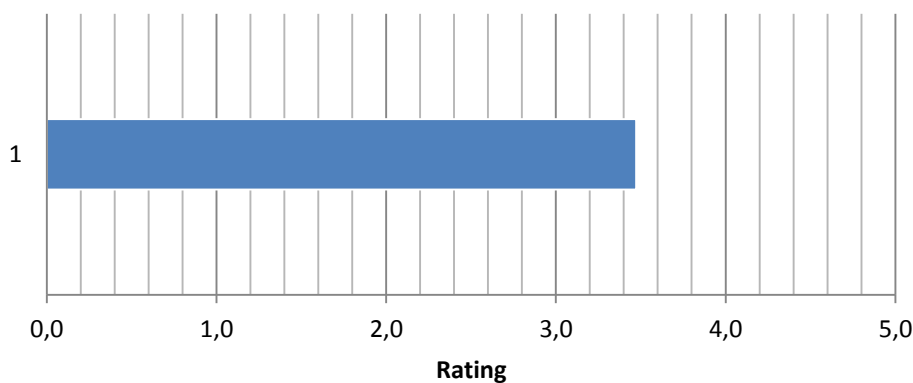

Graf 18- Otázka č. 15

- a) *Pomoc ostatních spolužáků*
- b) *Znalost češtiny*
- c) *Osobnost žáka-cizince*
- d) *Rodina*
- e) *Učitel/škola*
- f) *Jiné*

Na grafu č. 15 můžeme vidět, že podle respondentů nejvíce závisí na osobnosti samotného žáka-cizince 26%. Dále 25% respondentů odpovědělo, že záleží na pomoci ostatních spolužáků, 20% respondentů odpovědělo znalost češtiny. Odpověď, učitel/škola, dosáhla 18% a rodina 9%. Zbýlých 1,9% byly odpovědi jiné, které vesměs byly stejné a to je, že všechny tyto faktory závisí na dobrém začlenění žáka-cizince do kolektivu.

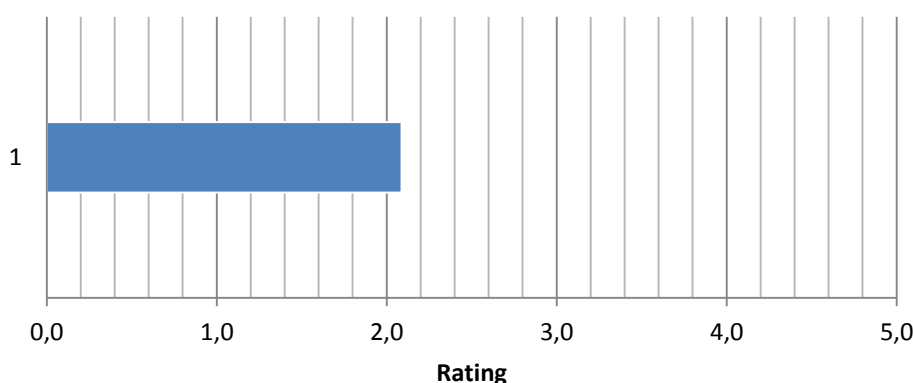
16. Myslíte si, že české děti přijímají kladně kulturní odlišnost spolužáků?

Graf 19- Otázka č. 16

Na grafu č. 16, který znázorňuje škálu, jsou zaznamenány pomocí ratingu a vyjadřují střední hodnotu otázky. Na otázku myslíte si, že české děti přijímají kladně kulturní odlišnost spolužáků, střední hodnotou 3, 5.

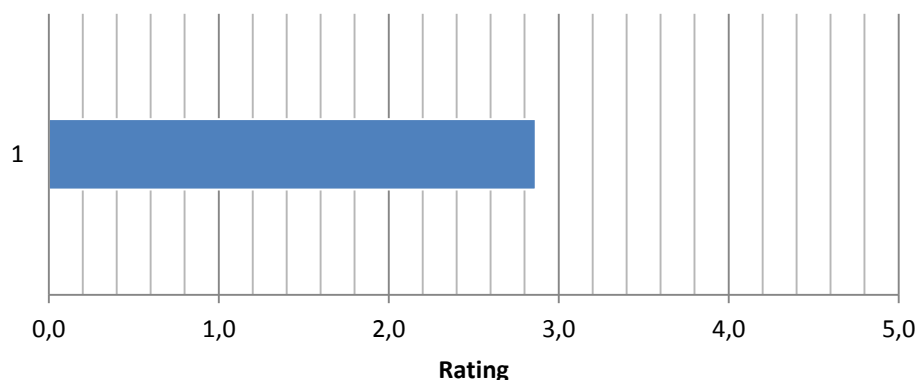
17. Myslíte si, že by českým rodičům vadilo, kdyby Vaši základní školu navštěvovali žáci-cizinci?

Graf 20- Otázka č. 17

Na grafu č. 17 vidíme, že na otázku, Myslíte si, že by českým rodičům vadilo, kdyby Vaši základní školu navštěvovali žáci-cizinci, odpověděli respondenti spíše ne a střední hodnota je 2.

18. Myslíte si, že se může objevit frustrace u učitele při vzdělávání žáků-cizinců?

Graf 21- Otázka č. 18

Na grafu č. 18, který znázorňuje škálu, jsou zaznamenány pomocí ratingu a vyjadřují střední hodnotu otázky. Myslíte si, že se může objevit frustrace u učitele při vzdělávání žáků-cizinců, se respondenti přikláněli k odpovědi neví a střední hodnota je 2,9.

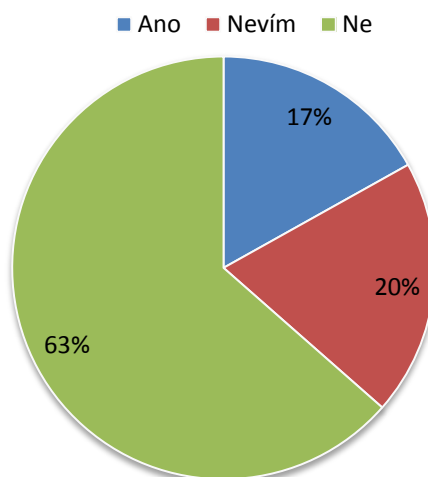
Otázkou číslo 18. Také končí třetí oblast problémů, která může způsobit vliv školního prostředí. Jsou to problémy, které směřují k žákovi-cizinci jako například šikana nebo sociální vyloučení na okraj třídy, ale jsou to i problémy, které směřují směrem od žáka-cizince, jako je například frustrace u učitele při vzdělávání žáka-cizince. Na základě otázek 14,15,16,17,18 je zodpovězený třetí výzkumný cíl, který zní: **Zjistit konkrétní problémy ve výchovně-vzdělávacím procesu, způsobené školním prostředím z pohledu učitelů základních škol.** Také třetí výzkumná otázka: **Jaké jsou problémy ve výchovně-vzdělávacím procesu, způsobené školním prostředím z pohledu učitelů základních škol?**

Z výzkumu vyplývá, podle učitelé základních škol že nejčastějším projevem ze strany českých žáků k žákovi-cizinci je snaha pomoci novému spolužákovi, tedy žákovi-cizinci.

Dále podle respondentů k dobrému začlenění žáka-cizince, do kolektivu třídy je samotná osobnost žáka-cizince. I když u této otázky, byly všechny hodnoty velmi vyrovnané, a proto by měly všechny odpovědi spolu souviset. Jestli čeští žáci přijímají kladně kulturní odlišnost, na to učitelé základních škol odpověděli neví, tedy nic nevyovídající. Respondenti si také myslí, že by českým rodičům spíše nevadilo, kdyby jejich základní školu na-

vštěvovali žáci-cizinci. Na otázku jestli se může objevit frustrace u učitele, který vzdělává žáka-cizince, odpověděla většina respondentů nevim.

19. Myslíte si, že jste připraveni řešit problémy, které mohou vzniknout s žáky-cizinci?

Graf 22 – Otázka č. 19

Otázka číslo 19. zodpovídá čtvrtý dílčí cíl práce, který zní: **Zjistit připravenost učitelů základních škol, řešit problémy spojené se vzděláváním žáků-cizinců.** Také čtvrtou výzkumnou otázkou: **Jsou učitelé základních škol připraveni řešit problémy, které mohou vzniknout se vzděláváním žáků-cizinců?**

Respondenti odpověděli na tuto otázku následovně: Ne odpovědělo 63% respondentů. Ano odpovědělo 17% respondentů a nevim odpovědělo 20% respondentů. Na základě této otázky jsme zjistili, že respondenti tedy učitelé základních škol, nejsou připraveni řešit problémy, které jsou spojené se vzděláváním žáků-cizinců.

Hypotéza č. 1

Úkolem bylo: zjistit zda, existuje vztah, mezi zkušenostmi učitelů základních škol s žáky-cizinci a připraveností řešit problémy, které mohou vzniknout se vzděláváním žáků-cizinců?

Otázka č. 19

Myslíte si, že jste, připravení řešit problémy, které mohou vzniknout s žáky-cizinci?

1- ne nejsem, 2- nevím , 3- ano jsem

1 2 3

Otázka č. 20

Zúčastnil/a jste se nějakého školení, které spočívalo v tom, jak pracovat s žáky-cizinci?

Ano Ne

Pozorovaná četnost (P)	1	2	3	∑ řádku
ANO	1	3	22	26
NE	24	26	72	121
∑ sloupce	25	29	94	147

Očekávané četnosti (O)			
	4,42176871	5,1292517	16,6258503
	20,5782313	23,8707483	77,3741497

$\chi^2=0,04073913 < 0,05 \Rightarrow$ existuje staticky významný rozdíl H1

Mezi odpověďmi respondentů a jejich zkušenosti s žáky-cizinci a připraveností řešit problémy s pojené se vzděláváním žáků-cizinců existuje statisticky významný rozdíl.

Na základě hypotéz, lze říci, že existuje vztah, mezi zkušenostmi učitelů základních škol s žáky-cizinci a připraveností řešit problémy, které mohou vzniknout se vzděláváním žáků-cizinců. Tedy pokud učitelé základních škol mají zkušenosti s žáky-cizinci, souvisí to i s jejich připraveností řešit problémy.

Hypotéza č. 2

Úkolem bylo: zjistit zda, existuje vztah mezi zkušenostmi učitelů základních škol s žáky-cizinci a potřebou zúčastnit se školení, které by spočívalo v tom jak vzdělávat žáky-cizince?

Otázka č. 1

Máte zkušenosti ve výchovně-vzdělávacím procesu s žáky, kteří pochází z jiné země?

Ano Ne

Otázka č. 19

Myslíte si, že jste, připraveni řešit problémy, které mohou vzniknout s žáky-cizinci?

1- ne nejsem, 2- nevím , 3- ano jsem

1 2 3

Pozorovaná četnost (P)	1	2	3	Součet řádku
ANO	15	14	73	102
NE	10	15	21	46
Součet sloupce	25	29	94	148

Očekávané četnosti (O)			
	17,22972973	19,98649	64,78378
	7,77027027	9,013514	29,21622

$\chi^2=0,006571159 < 0,05 \Rightarrow$ existuje staticky významný rozdíl **H1**

Mezi zkušenostmi učitelů a potřebou zúčastnit se školení, které by spočívalo v tom, jak pracovat s žáky-cizinci existuje statisticky významný rozdíl.

Na základě hypotéz lze říci, že existuje vztah mezi zkušenostmi učitelů základních škol s žáky-cizinci a potřebou zúčastnit se školení, které by spočívalo v tom jak vzdělávat žáky-cizince. Tedy pokud učitelé základních škol mají zkušenosti s žáky-cizinci, souvisí to s jejich připraveností řešit problémy.

Hypotéza č. 3

Úkolem bylo: zjistit zda, existuje vztah mezi připraveností řešit problémy s žáky-cizinci a účastí na školení, které by spočívalo v tom jak pracovat s žáky-cizinci?

Otázka č. 19

Myslíte si, že jste, připravení řešit problémy, které mohou vzniknout s žáky-cizinci?

1- ne nejsem, 2- nevím, 3- ano jsem

1 2 3

Otázka č. 21

Chtěl/a byste se zúčastnit školení, které by spočívalo v tom, jak pracovat s žáky-cizinci?

Ano Ne

Pozorovaná četnost (P)	1	2	3	Σ řádků
ANO	19	20	51	90
NE	6	9	43	58
Σ sloupců	25	29	94	148

Očekávaná četnost (O)	1	2	3
ANO	15,2027	17,63514	57,16216
NE	9,797297	11,36486	36,83784

$\chi^2 = 0,08524 > 0,05 \Rightarrow$ Mezi veličinami neexistuje závislost **H0**

Mezi připraveností učitelů, řešit problémy s žáky-cizinci a účastí na školení, které by spočívalo v tom jak pracovat s žáky-cizinci, neexistuje statisticky významný rozdíl.

Na základě hypotéz lze říci, že neexistuje vztah mezi připraveností řešit problémy s žáky-cizinci a účastí na školení, které by spočívalo v tom jak pracovat s žáky-cizinci. Tedy připravenost učitelů řešit problémy, které mohou vzniknout s žáky-cizinci, nesouvisí s potřebou zúčastnit se školení, které by spočívalo v tom jak pracovat s žáky-cizinci.

Hypotéza č. 4

Úkolem bylo: zjistit zda, existuje vztah mezi připraveností řešit problémy s žáky-cizinci a potřebou zúčastnit se školení, které by spočívalo v tom jak pracovat s žáky-cizinci?

Otázka č. 1

Máte zkušenosti ve výchovně-vzdělávacím procesu s žáky, kteří pochází z jiné země?

Ano Ne

Otázka č. 21

Chtěl/a byste se zúčastnit školení, které by spočívalo v tom, jak pracovat s žáky-cizinci?

Ano Ne

Pozorované četnosti (P)	Ano	Ne	Σ řádku
ANO	73	29	102
NE	24	22	46
Součet sloupce	90	58	148

Očekávané četnosti (O)		
	62,02703	39,97297
	27,97297	18,02703

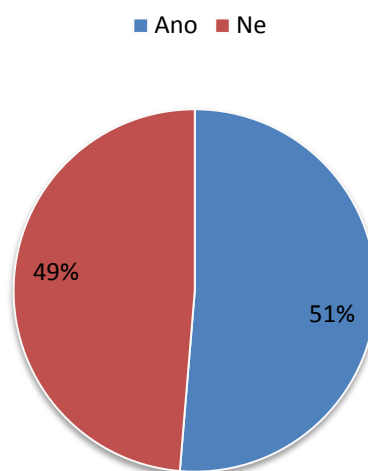
$\chi^2 = 0,011455 < 0,05 \Rightarrow$ existuje statisticky významný rozdíl **H1**

Mezi připraveností učitelů řešit problémy s žáky-cizinci a potřebou zúčastnit se školení, které by spočívalo v tom, jak pracovat s žáky-cizinci existuje statisticky významný rozdíl. Na základě hypotéz, lze říci, že existuje vztah mezi připraveností řešit problémy s žáky-cizinci a potřebou zúčastnit se školení, které by spočívalo v tom jak pracovat s žáky-cizinci. Tedy zkušenosti učitelů základních škol s žáky-cizinci souvisí s potřebou zúčastnit se školení, které by spočívalo v tom, jak pracovat s žáky-cizinci.

7 ANALÝZA DAT

Výzkum č. 2 - V následující části budou popisovány údaje, které byly zjištěny za pomoci dotazníkového šetření, který probíhal v dubnu 2016. Na otázky v dotazníku odpovídali učitelé základních škol. Otázky jsou zobrazeny grafy a deskriptivním popisem. Procenta, pro přehlednost, jsou uváděny v celých číslech.

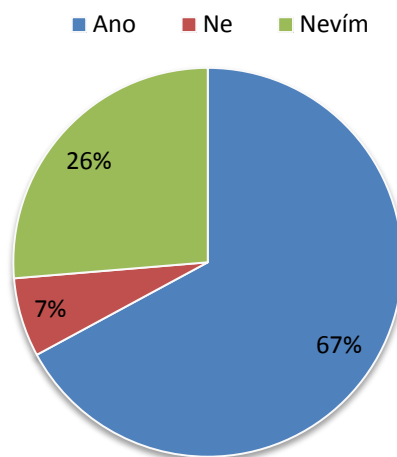
1. Máte zkušenosti ve výchovně-vzdělávacím procesu s žáky, kteří pochází z jiné země? (dále jen žáci-cizinci)

Graf 23 – Otázka č. 1

Na grafu můžeme vidět, že hodnoty otázky jsou velmi vyrovnané. 51% respondentů odpovědělo, že má zkušenosti s žáky-cizinci a 49% respondentů odpovědělo, že nemá zkušenosti s žáky-cizinci.

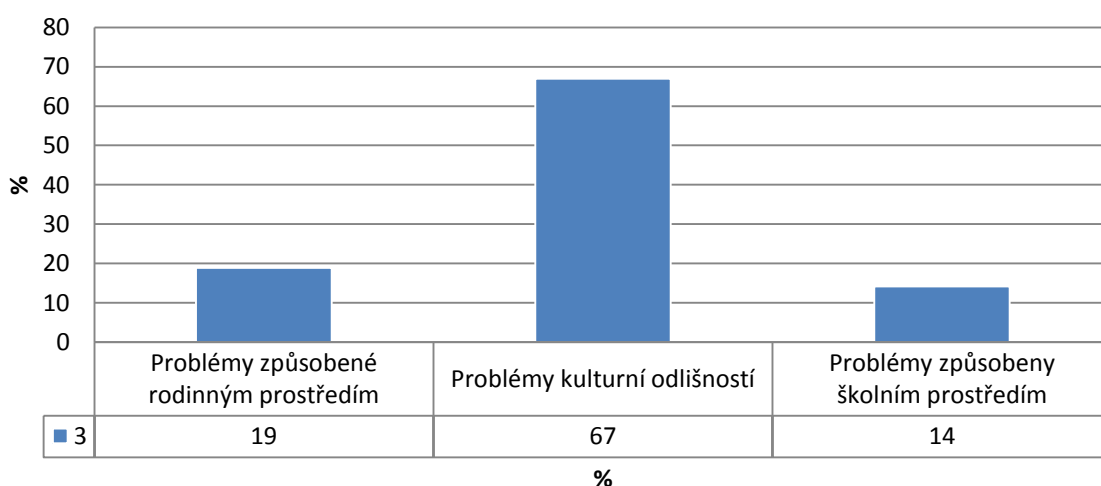
2. Myslíte si, že vzdělávat žáky-cizince sebou nese nějaké problémy?

Graf 24 – Otázka č. 2

Otázka č. 2, popisuje odpovědi respondentů, na otázku: zda si myslí, že vzdělávání žáků-cizinců sebou nese nějaké problémy. Ano, odpovědělo 67% respondentů. Ne, odpovědělo 7% respondentů. Nevím, odpovědělo 26% respondentů.

3. Pokud jste odpověděli ano, jaké konkrétní problémy to jsou, podle Vás? (stručně vypište)

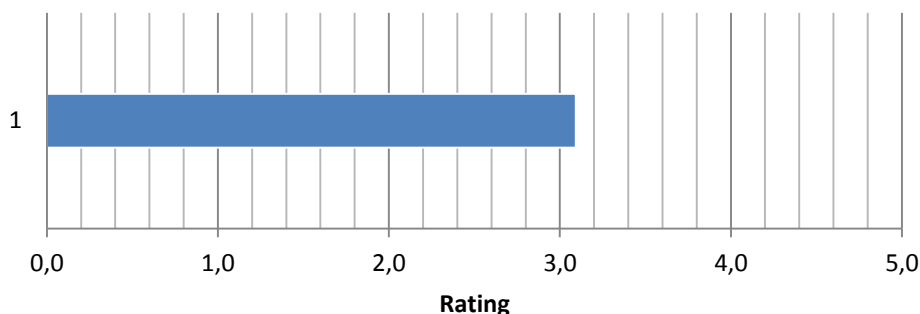

Graf 25 – Otázka č. 3

Tato otázka byla otevřená a respondenti měli za úkol, pokud odpověděli ano, popsat konkrétní problémy. Vypsání problémů bylo rozděleno dle kategorie. Z grafu můžeme vidět,

že nejvíce problému, dle respondentů, je způsobeno kulturní odlišností. Kdy nejčastější odpovědí bylo – odlišný mateřský jazyk a jiné zvyky...

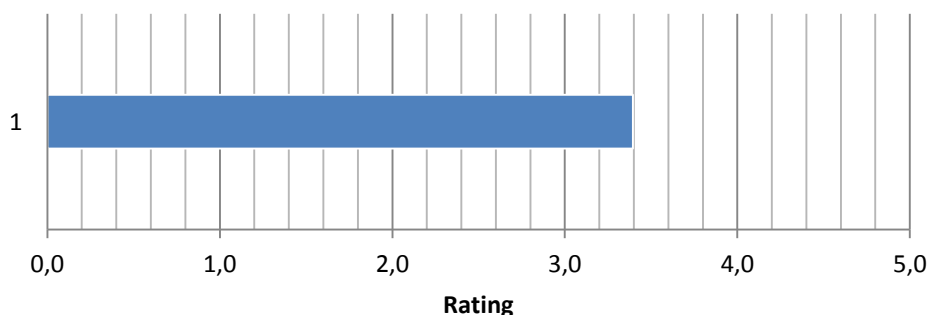
4. Souhlasíte s výrokem, že žáci-cizinci, kteří přijíždí z jiné země, se nikdy neintegrují do českého školního kolektivu, vzhledem ke kulturním vzorcům?

Graf 26 – Otázka č. 4

Na grafu č. 4, který znázorňuje škálu, jsou zaznamenány pomocí ratingu a vyjadřují střední hodnotu otázky, která zní: Souhlasíte s výrokem, že žáci-cizinci, kteří přijíždí z jiné země, se nikdy neintegrují do českého školního kolektivu, vzhledem ke kulturním vzorcům? U otázky je zde střední hodnota 3,1 a proto nic nevyovídá.

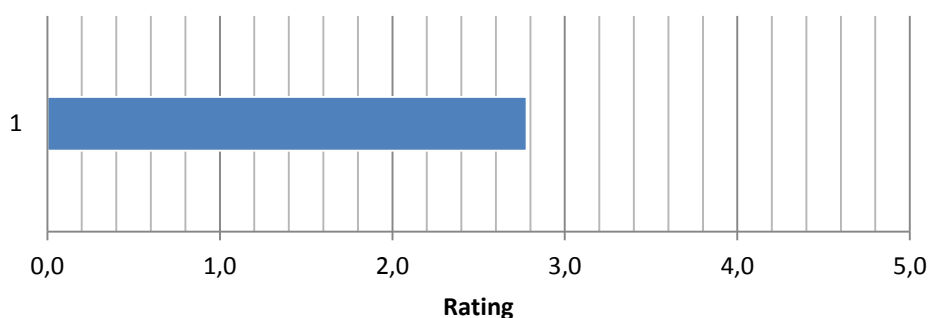
5. Myslíte si, že by českým rodičům vadilo, kdyby Vaši základní školu navštěvovalo větší množství žáků-cizinců?

Graf 27 – Otázka č. 5

Na grafu č. 5, který znázorňuje škálu, jsou zaznamenány pomocí ratingu a vyjadřují střední hodnotu otázky, která zní: Myslíte si, že by českým rodičům vadilo, kdyby Vaši základní školu navštěvovalo větší množství žáků-cizinců? Hodnota ratingu je 3,4 a nic nevyovídá.

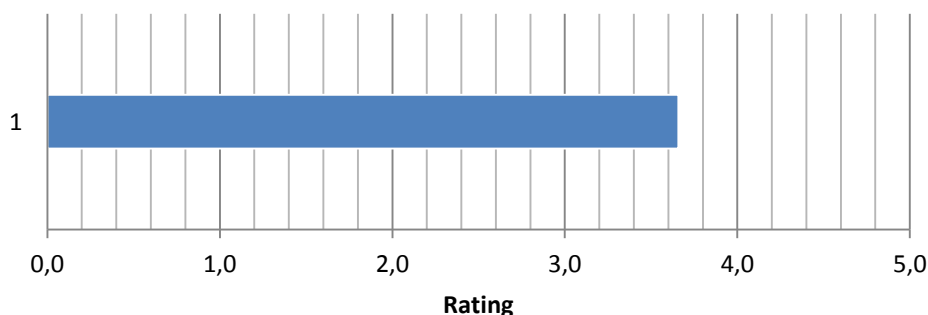
6. Myslíte si, že žáci muslimského vyznání by se měli vzdělávat ve specifických školách, tedy určené, pro tyto žáky?

Graf 28 – Otázka č. 6

Na grafu č. 6 je také znázorněný škálou a výsledky jsou zaznamenány ratingem. Také vyjadřují střední hodnotu, která zní: Myslíte si, že žáci muslimského vyznání by se měli vzdělávat ve specifických školách, tedy určené, pro tyto žáky?

7. Myslíte si, že mohou nastat konflikty, v rámci třídy, pokud budete vzdělávat žáky-muslimy (např. šikana, vyčlenění na okraj kolektivu...)

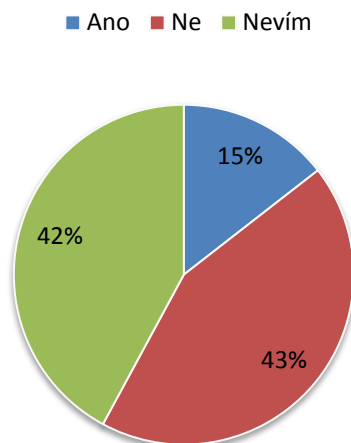

Graf 29 – Otázka č. 7

Graf č. 7, který znázorňuje škálu, jsou zaznamenány pomocí ratingu otázkou, která zní: Myslíte si, že mohou nastat konflikty, v rámci třídy, pokud budete vzdělávat žáky-muslimy

(např. šikana, vyčlenění na okraj kolektivu...). Střední hodnota této otázky je 3,7. Tedy respondenti odpověděli – spíše souhlasím.

8. Myslíte si, že jste, připravení řešit problémy, které mohou vzniknout s žáky-cizinci?

Graf 30 – Otázka č. 8

Graf. 8, znázorňuje připravenost řešit problémy, které mohou vzniknout s žáky-cizinci. 43% respondentů odpovědělo, že nejsou připraveni řešit tyto problémy. 42% respondentů odpovědělo, že neví, zdali jsou schopni řešit tyto problémy. A 15% respondentů odpovědělo, že jsou schopni řešit tyto problémy.

Otázky č. 1-8 zodpovídají devátý dílčí cíl práce a ten zní: **Zjistit názory učitelů základních škol vůči žákům-cizincům, v kontextu migrační krize.**

Učitelé základních škol si ve většině myslí, že práci s žáky-cizinci s sebou nese určité problémy. Tyto problémy se podle nich nejvíce projeví v kulturní odlišnosti. Otázky č. 4 -6, kde byly zaznamenány názory učitelů na to, zda si myslí, že se žáci-cizinci nikdy neintegrují do českého školního kolektivu, většinou odpovídali neví. Stejně výsledky vyšly i u otázek 5 a 6. Učitelé zatím, žádné názory vůči této problematice nemají. Jeto nejspíš vzhledem k evropské migrační krizi, která je poměrně mladým faktem. U otázky č. 7 se učitelé shodli, že by spíše mohly, vzniknou konflikty v rámci třídy, pokud by navštěvovali jich třídu děti muslimského vyznání. Názory učitelů, zda jsou připraveni řešit problémy, které mohou nastat se vzdělávání žáků-cizinců, byla většinová odpověď ne.

8 INTERPRETACE DAT

Tato kapitola se bude zabývat shrnutím informací, které jsme zjistili, za pomoci dotazníkového šetření. Také následným zpracováním dat.

Hlavním cíl praktické části, zjišťoval názory učitelů základních škol na problémy, spojené se vzděláváním žáků-cizinců. Z hlavního cíle vyplývala, devět dílčích cílů. Z dílčích výzkumných cílů se následně vytvářely dílčí výzkumné otázky. Názory učitelů a tím pádem i odpovědi respondentů, byly rozděleny do několika skupin. První skupina názorů se zabývala, zda mohou vzniknout problémy způsobeny rodinným prostředím. Druhá skupina se zabývala problémy, které mohou způsobit kulturní odlišnost žáka. Skupina číslo tři se zabývala problémy, které mohou zapříčinit školní prostředí. Poslední skupina se zabývá připraveností učitelů řešit tyto problémy. Tyto hlavní skupiny problémů, mají také své podskupiny. Grafické znázornění viz obrázek č. 6.

Respondenti nejčastěji odpovídali, že největším problémem, spojený se vzděláváním žáků-cizinců je kulturní odlišnost, která se nejvíce projevuje v jazykové bariéře. Jazyková bariéra se logicky nejvíce projevuje ve výkladu látky, které žáci-nerozumí. Na pomyslném druhém místě se umístily problémy, způsobeny rodinným prostředím. Tyto problémy se nejvíce projevovaly v komunikaci mezi rodiči-cizinci, většinou zapříčiněny neznalostí českého jazyka. Třetí skupina jsou problémy způsobeny školním prostředím. Nejčastější odpovědi byly, že čeští žáci se snaží svému spolužáku-cizinci pomoci, při začleňování do českého kolektivu. Názor, že by se objevovali projevy šikany, nebo xenofobie se objevilo velmi zřídka. Velká pozornost byla věnována, samotné osobnosti žáka-cizince, jak se začlení do českého kolektivu. Poslední skupina problémů je připravenost učitelů, řešit tyto problémy. Ve většině odpovědí, byla zaznamenána odpověď, ne. Tedy z výzkumu vyplývá, že učitelé základních škol, nejsou připraveni řešit tyto problémy.

Z teoretické části je známo, že všechny tyto typy problémů spolu souvisí a jsou propojeny. Což se potvrdilo i v empirické části.

V praktické části jsou také čtyři hypotézy. Bylo nutno si stanovit statistické hypotézy, které bylo nutno vyvrátit, či potvrdit. Přesný popis hypotéz – viz podkapitola č. 5.3. U první hypotézy je statistický významný rozdíl a přijímáme alternativní hypotézu. Na základě hypotéz, lze říci, že existuje vztah, mezi zkušenostmi učitelů základních škol s žáky-cizinci a připraveností řešit problémy, které mohou vzniknout se vzděláváním žáků-cizinců. Tedy pokud učitelé základních škol mají zkušenosti s žáky-cizinci, souvisí to i s jejich připrave-

ností řešit problémy. U druhé hypotézy je také statistický významný rozdíl a přijímáme opět alternativní hypotézu. Na základě hypotéz lze říci, že existuje vztah mezi zkušenostmi učitelů základních škol s žáky-cizinci a potřebou zúčastnit se školení, které by spočívalo v tom jak vzdělávat žáky-cizince. Tedy pokud učitelé základních škol mají zkušenosti s žáky-cizinci, souvisí to s jejich připraveností řešit problémy. Třetí hypotéza jako jediná je nulová. Tedy na základě hypotéz lze říci, že neexistuje vztah mezi připraveností řešit problémy s žáky-cizinci a účastí na školení, které by spočívalo v tom jak pracovat s žáky-cizinci. Tedy připravenost učitelů řešit problémy, které mohou vzniknout s žáky-cizinci, nesouvisí s potřebou zúčastnit se školení, které by spočívalo v tom jak pracovat s žáky-cizinci. Poslední a čtvrtá hypotéza opět ukázala statistický významný rozdíl. Na základě hypotéz, lze říci, že existuje vztah mezi připraveností řešit problémy s žáky-cizinci a potřebou zúčastnit se školení, které by spočívalo v tom jak pracovat s žáky-cizinci. Tedy zkušenosti učitelů základních škol s žáky-cizinci souvisí s potřebou zúčastnit se školení, které by spočívalo v tom, jak pracovat s žáky-cizinci.

U výzkumu č. 1 byly dosaženy všechny stanoveny cíle a bylo odpovězeno na všechny výzkumné otázky.

Výzkum č. 2, byl prováděný na základě změny s počty uprchlíků, kteří přicházejí do Evropy. Tato skutečnost se mohla podepsat na názorech učitelů základních škol, vůči žákům- cizincům. U tohoto výzkumu byl sestaven jeden výzkumný cíl a ten zní: zjistit názory učitelů základních škol vůči žákům-cizincům, v kontextu migrační krize.

Evropská migrační krize způsobila, že učitelé na základních školách, považují práci s těmito dětmi za problémovou. V dalších otázkách si byli nejistí a tři otázky za pomoci ratingu vyšly v hodnotě 3 a nic nevyovídají. U otázky, která se ptala, zda si myslí, že mohou vzniknout konflikty v rámci kolektivu třídy, pokud jí budou navštěvovat žáci-muslimského vyznání. Odpověděli respondenti spíše ano. I v tomto případě výzkumného šetření, učitelé odpovídali, že nejsou připraveni řešit problémy, které mohou vzniknout s žáky-cizinci.

9 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Mé doporučení pro praxi, na základě zjištěných informací z teoretické i praktické části, je následující:

Tato bakalářská práce potvrdila, že práci s těmito specifickými žáky, je velmi náročná. Všechny jmenované problémy spolu souvisí a jsou propojené. Učitelé 1. a 2. stupňů, kteří žáky-cizince vzdělávají, jsou v časové tísní. Nemají tolik dostatečného času, kolik by žáci-cizinci potřebovali, pro eliminování všech problémů. Jedna odpověď v dotazníkovém šetření, byla velmi výstižná, a zní: „Jedná se o velmi náročnou práci, je nutná individuální výuka těchto žáků, s čímž zatím vůbec nepočítá školský zákon“. Návrh pro doporučení pro praxi je, spojení profesí asistenta pedagoga s výchovného poradce. Asistenti pedagoga mají, všeobecně známo, nízké platové ohodnocení. Proto tato profese je často kombinována s dalším úvazkem. Například s vychovatelem ve školní družině. Cílem je, zaměstnat proškoleného asistenta pedagoga, který se stane pravou rukou žákovi-cizinci, jeho rodičům i třídnímu učiteli. Tento asistent by spolupracoval se všemi osobami, které se podílí na integraci žáka-cizince do školního prostředí. Dále by byl v kontaktu s centrem na podporu integrace pro cizince. Tato centra jsou v každém krajském městě. Integrovaná centra, může soužit jako tlumočník, mezi asistentem a rodiči-cizince. Integrovaná centra jsou vybavena tlumočníky a většinou je tato služba zdarma. Asistentovi pedagoga by se zvýšil úvazek a tím i pádem, platové ohodnocení. Také motivace asistentů pedagoga, by byla větší. Další problém je, kde se vezmou finance, pro tohoto asistenta. S přílivem migrantů se s touto problematikou bude více a více pracovat a finance v této oblasti budou potřeba. Třeba na vzdělávání takto specifického asistenta pedagoga.

ZÁVĚR

Bakalářská práce, jak už z názvu vyplývá, se zaměřuje na problémy ve vzdělávání žáků-cizinců. Zkoumané problémy jsou pedagogicko-sociálního typu. Ovšem najdeme i v této práci problémy, které se týkají klasifikace, přijetí do škol, či zařazení žáků-cizinců do tříd. Vzhledem k situaci, která nastala za poslední rok v Evropě, je zde zmíněna i evropská migrační krize. Na popud této krize vznikl i výzkum č. 2, pro aktuálnost informací. Tento výzkum se zabýval názory učitelů na žáky-cizince v kontextu migrační krize. Důvodem výběru tohoto tématu je osobní zkušenost s cizinci. V integračním centru pro cizince ve Zlíně, kde dochází spolu s cizinci i jejich děti, jsem byla na odborné praxi.

Výsledky výzkumu č. 1 vyšly, že největší problém vidí učitelé základních škol v kulturní odlišnosti žáků-cizinců. Dále v problémech způsobeny rodinným prostředím. Jako nejméně podstatný problém, uvedli problémy, způsobeny školním prostředím. Učitelé taky odpověděli, že nejsou připraveni řešit tyto problémy. Tyto výsledky, by měly ukázat, že je potřeba, sou to problematikou pracovat. O to více, když do Evropy přichází tisíce uprchlíků denně. Děti těchto uprchlíků, budou navštěvovat i české základní školy a je potřeba s nimi pracovat, pro co nejoptimálnější integraci.

Podle portálu Eduin (2015), již MŠMT připravuje změny ve vzdělávání žáků-cizinců. MŠMT zjistilo, že tato oblast vzdělávání má velké nedostatky. Připravuje se koncepce odborné přípravy pedagogů a také koncepce vzdělávání žáků - cizinců. To vše ve spolupráci s portálem Inkluzivní škola.

Výsledky výzkumu č. 2, který se zabýval názory učitelů základních škol vůči žákům-cizincům v kontextu migrační krize, jsou následující: Respondenti si uvědomují problémy se vzděláváním žáků-cizinců, ale ve většině otázek byli nejistí. Neví, jak se zachovají ve většině situací, které by se mohli stát v kontextu migrační krize. Stejně jako v předešlém výzkumu č. 1, respondenti odpověděli, že nejsou připraveni řešit tyto problémy.

Z výsledků obou výzkumů vyplývá, že práce s dětmi, které pocházejí z jiné země, není jednoduchá. Není to jen problematika hodnocení žáků-cizinců, nebo zařazení do tříd, těchto žáků. Jeto především kulturní odlišnost, která zasahuje do výchovně- vzdělávacího procesu. Všechny problémy, které jsou zmíněny v této práci, spolu souvisí a měly by se řešit jako jeden celek. S ohledem na migrační krizi, která je v Evropě, se předpokládá, že počty cizinců se budou zvyšovat. Česká republika zatím není mezi cílovými zeměmi migrantů,

ale je již teď jasné, že se počty zvýší. Jak se toto téma bude dále vyvíjet v kontextu migrační krize, může být námětem na diplomovou práci.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0873-0.
- [2] RADOSTNÝ, Lukáš. *Žáci s odlišným mateřským jazykem v českých školách*. 1. vyd. Praha: Meta - Sdružení pro příležitosti mladých migrantů, 2011. ISBN 978-80-254-9175-1.
- [3] KOSTELECKÁ, Yvona. *Žáci-cizinci v základních školách: fakta, analýzy, diagnostika*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013. ISBN 978-80-7290-630-7.
- [4] PALÁT, Milan. *Determinanty vzniku migrace a statistiky cizinců v Evropské unii*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2014. Monografie (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-228-0.
- [5] ŠIŠKOVÁ, Tatjana (ed.). *Menšiny a migranti v České republice*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-648-9.
- [6] ČERNÝ, Karel (ed.). *Nad Evropou půlměsíc*. Vydání první. V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-3066-3.
- [7] CUMMINS, Jim. *Negotiating identities: education for empowerment in a diverse society*. 2nd ed. Los Angeles, CA: California Association for Bilingual Education, 2001. ISBN 1889094013.
- [8] PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-502-2.
- [9] PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]*. 3. vyd. Praha: Portál, 2010. Psychologie (Portál). ISBN 978-80-7367-709-1.
- [10] BITTNEROVÁ, Dana a Mirjam MORAVCOVÁ (eds.). *Etnické komunity: v kulturní a sociální různosti*. Vyd. 1. Praha: FHS UK, 2010. Agora (Univerzita Karlova). ISBN 978-80-87398-08-1.
- [11] BAREŠOVÁ, Ivona (ed.). *Současná problematika východoasijských menšin v České republice*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. ISBN 978-80-244-2645-7.

- [12] UHEREK, Zdeněk, Zuzana KORECKÁ a Tereza POJAROVÁ. *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy: vybrané případy významných imigračních skupin v České republice*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2008. ISBN 978-80-87112-12-0.
- [13] ČERNÍK, Jan. *S vietnamskými dětmi na českých školách*. Vyd. 1. Jinočany: H & H, 2006. Multikulturní inspirace. ISBN 80-7319-055-9.
- [14] *Excellence and enjoyment: a strategy for primary schools*. Nottingham: DfES Publications, 2003. ISBN 1841859931.
- [15] CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [16] ČESKO. Školský zákon a prováděcí a související předpisy, c2005. 1. vyd. Praha: Newsletter. Soubor předpisů ČR, seš. 11. ISBN 8073500523.
- [17] *Vyhláška č. 48/2005 sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky*. Dostupné z:
[Http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-48-2005-sb-1](http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-48-2005-sb-1) [online]. [cit. 2016-03-20].
- [18] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Počty cizinců www.czso.cz/csu/czso/domov. [online]. [cit. 2016-04-25]. - Dostupné z:
[Https://www.czso.cz/csu/cizinci/cizinci-pocet-cizincu](https://www.czso.cz/csu/cizinci/cizinci-pocet-cizincu) [online]. [cit. 2016-04-25].
- [19] *Metodická doporučení k začleňování žáků-cizinců do výuky v českých základních školách* [online]. [cit. 2016-04-25]. Dostupné z:
[Http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:uXAIwDp3F64J:www.msmt.cz/file/17378/download/+&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz4](http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:uXAIwDp3F64J:www.msmt.cz/file/17378/download/+&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz4)
- [20] *Vyhláška č. 72/2005 sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních* [online]. [cit. 2016-03-]. Dostupné z:
[Http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-72-2005-sb-1](http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-72-2005-sb-1)
- [21] CIZINCI V ČESKÉ REPUBLICĚ. Praha: Scientia, 2001. ISBN 80-7223-652-0.
- [22] ČESKO. Sbírnka zákonů Česká republika. Břeclav: Moraviapress. ISSN 1211-1244.

- [23] ČESKO. Školský zákon a prováděcí a související předpisy. 1. vyd. Praha: Newsletter, c2005. Soubor předpisů ČR, seš. 11. ISBN 80-7350-052-3.
- [24] MIGRATIONPOLICY. Europe migration crisis context why now and what next. www.migrationpolicy.org [online]. [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: <http://www.migrationpolicy.org/article/europe-migration-crisis-context-why-now-and-what-next>
- [25] EUROSTAT. Eurostat documents. <http://ec.europa.eu> [online]. [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: [Http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7203832/3-04032016-AP-EN.pdf/790eba01-381c-4163-bcd2-a54959b99ed6](http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7203832/3-04032016-AP-EN.pdf/790eba01-381c-4163-bcd2-a54959b99ed6)
- [26] MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. Migrační a azylová politika. <http://www.mvcr.cz> [online]. [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/migrace/clanek/migracni-a-azylova-politika.aspx>
- [27] EMN. Policy brief on migrant's movements through the Mediterranean. <http://www.emncz.eu/> [online]. [cit. 2016-03-27]. Dostupné z: [Http://www.emncz.eu/files/books/128.pdf](http://www.emncz.eu/files/books/128.pdf)
- [28] INKLUZIVNÍ ŠKOLA. Organizace aneb Cizinci ve škole. <http://www.inkluzivniskola.cz/> [online]. [cit. 2016-04-25]. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/cizinec-v-ceske-skole-aneb-organizace/cizinec-v-ceske-skole-aneb-organizace>
- [29] META. Služby pro pedagogy. <http://www.meta-ops.cz/> [online]. [cit. 2016-04-25]. Dostupné z: <http://www.meta-ops.cz/sluzby-pro-pedagogy>
- [30] EDUIN. Články – mšmt, chystá změny ve vzdělávání cizinců. <http://www.eduin.cz/> [online]. [cit. 2016-04-25]. Dostupné z: <http://www.eduin.cz/clanky/msmt-chysta-zmeny-ve-vzdelavani-cizincu/>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ČR Česká republika.

MŠMT Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

EU Evropská unie

Č. Číslo

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1 - Trvale a dlouhodobě usazení cizinci v České republice; 1993-2014 ke dni 31. 12. 2014 (Český statistický úřad, Ředitelství služby cizinecké policie Ministerstva vnitra České republiky)	13
Obrázek č. 2 - První žadatelé o azyl, leden 2014 - prosinec 2015 (Eurostat, ke dni 3.3 2016).....	18
Obrázek č. 3 - Cílové země migrantů (Eurostat, ke dni 3. 3. 2016)	19
Obrázek č. 4 - Teorie ledovce dle Cummince (Franson, 2011,).....	22
Obrázek č. 5 - Kritéria pro zařazování žáků-cizinců do ročníku (Kostecká a kol. 2013).....	24
Obrázek č. 6 - části dotazníků č. 1 (Zdroj – vlastní grafické znázornění)	41

SEZNAM GRAFŮ

<i>Graf 1 – Otázka č. 1</i>	42
<i>Graf 2 – Otázka č. 2</i>	43
<i>Graf 3 - Otázka č.3</i>	43
<i>Graf 4 - Otázka č. 4</i>	44
<i>Graf 5 - Otázka č. 5</i>	45
<i>Graf 6 - Otázka č. 5.2</i>	46
<i>Graf 7 - Otázka č. 6.2</i>	47
<i>Graf 8 - Otázka č. 6.2</i>	48
<i>Graf 9 - Otázka č. 7</i>	48
<i>Graf 10 - Otázka č. 8</i>	49
<i>Graf 11 - Otázka č. 9</i>	50
<i>Graf 12 - Otázka č. 9.2</i>	51
<i>Graf 13 - Otázka č. 10</i>	51
<i>Graf 14 - Otázka č. 11</i>	52
<i>Graf 15 – Otázka č. 12</i>	52
<i>Graf 16 – Otázka č. 13</i>	53
<i>Graf 17 – Otázka č. 14</i>	54
<i>Graf 18- Otázka č. 15</i>	55
<i>Graf 19- Otázka č. 16</i>	56
<i>Graf 20- Otázka č. 17</i>	56
<i>Graf 21- Otázka č. 18</i>	57
<i>Graf 22 – Otázka č. 19</i>	58
<i>Graf 23 – Otázka č. 1</i>	63
<i>Graf 24 – Otázka č. 2</i>	64
<i>Graf 25 – Otázka č. 3</i>	64
<i>Graf 26 – Otázka č. 4</i>	65
<i>Graf 27 – Otázka č. 5</i>	65
<i>Graf 28 – Otázka č. 6</i>	66
<i>Graf 29 – Otázka č. 7</i>	66
<i>Graf 30 – Otázka č. 8</i>	67

SEZNAM PŘÍLOH

Dotazník č. 1

Dotazník č. 2

PŘÍLOHA: DOTAZNÍK Č. 1

Dobrý den,

jmenuji se Klára Adámková a jsem studentka 3. ročníku univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, obor sociální pedagogika. Chtěla bych Vás požádat asi o 10 minut Vašeho času, k vyplnění dotazníku, který je součástí empirické části mé bakalářské práce. Cílem mé práce je identifikovat problémy spojené se vzděláváním žáků-cizinců a to v oblastech, které jsou způsobeny rodinným prostředím, kulturní odlišností a školním prostředím. Výsledky dotazníku poslouží výhradně pro účely mé bakalářské práce a je anonymní. Žádná odpověď není špatná. Děkuji Vám za Vaši pomoc a přeji hezký den.

- 1. Máte zkušenosti ve výchovně-vzdělávacím procesu s žáky, kteří pochází z jiné země? (dále jen žáci-cizinci)**

Ano Ne

- 2. Myslíte si, že vzdělávat žáky-cizince sebou nese nějaké problémy?**

Ano Ne Nevím

- 3. Pokud jste odpověděli ano, jaké konkrétní problémy to jsou, podle Vás? (stručně vypište)**

- 4. Ve které z následujících skutečností, se podle Vás problémy nejvíce projeví? (zakroužkujte max. tři odpovědi)**

- a. špatná komunikace ze strany rodičů-cizinců
- b. neomluvené hodiny
- c. vysoká absence
- d. odlišný jazyk
- e. jiné zvyky
- f. kulturní odlišnost
- g. projevy šikany
- h. předsudky
- i. rasismus
- j. Jiné.....

- 5. Myslíte si, že rodiče-cizinci komunikují se školou dostatečně? (např. pravidelná účast na třídních schůzkách, včasné omlouvání dětí, aj.....)**

Ano Ne Nevím

Pokud jste odpověděli ne, proč si myslíte, že tomu tak je?

- a. nedostatek zájmu o dítě
- b. neznalost češtiny
- c. pracovní vytížení rodičů-cizinců
- d. Jiné.....

6. Využili jste někdy z některých uvedených možností, k zlepšení komunikace mezi rodiči-cizinci a školou?

Ano Ne

Pokud jste odpověděli ano, které konkrétně?

- a. tlumočnick
- b. cizinec jako mediátor (např. žák-cizinec, člen rodiny, či člen komunity, který umí lépe česky aj....)
- c. asistent pedagoga, který se specializuje na žáky-cizince
- d. jiné.....

7. Myslíte si, že nedostatek komunikace mezi rodiči-cizinci a školou, ovlivňuje negativním způsobem žáka-cizince?

1- negativně ovlivňuje, 2 -spíše negativně, 3 - nevím, 4 – spíše kladně, 5 -kladně ovlivňuje

1 2 3 4 5

8. Souhlasíte s výrokem, že různé ekonomické postavení rodiny-cizinců, může zapříčinit vznik problémů v oblasti školy?

1 – ne naprosto nesouhlasím, 2- spíše ne, 3- nevím , 4- spíše souhlasím, 5- ano naprosto souhlasím

1 2 3 4 5

9. Zažili jste někdy, že by žák-cizinec procházel frustrací, způsobenou novým kulturním prostředím, neboli kulturním šokem? (můžete zaškrtnout více variant)

Ano Ne Nevím

Pokud jste odpověděli ano, jak se kulturní šok projevil?

- a. nejedl
- b. viditelně špatná nálada
- c. zvláštní zvyky, které neustále projevoval ve škole
- d. špatný prospěch
- e. jiné.....

10. Myslíte si, že se u žáků-cizinců projevuje kulturní šok?

1 -ne určitě neprojevuje, 2 -spíše ne, 3 -nevím, 4 -spíše ano, 5 -ano určitě projevuje

1 2 3 4 5

11. Myslíte si, že kulturní odlišnost žáka-cizince zasahuje do výchovně-vzdělávacího procesu?

1 -ne nezasahuje, 2 -spíše ne, 3 - nevím, 4 -spíše ano, 5 - ano, určitě zasahuje

1 2 3 4 5

12. Zdůraznili byste českým žákům odlišnost nebo jinakost, ve vztahu k žákům-cizincům?

Ano – je nutné české žáky dopředu informovat o žákovi-cizinci, který pochází z odlišné kultury

Ne – Může to vést k etnocentrickému postoji, nebo šikaně

Nevím – je to diskutabilní téma

13. Souhlasíte s výrokem, že žáci-cizinci, kteří přijíždí z jiné země, se nikdy nezbaví osvojených kulturních vzorců?

1 – ne naprosto nesouhlasím, 2- spíše ne, 3- nevím , 4- spíše souhlasím, 5- ano naprosto souhlasím

1 2 3 4 5

14. Jaké projevy se podle Vás, nejčastěji objevují ze strany českých- žáků směrem k žákovi-cizinci?

- a. Rasismus
- b. Šikana
- c. Sociální vyloučení na kraj kolektivu
- d. Snaha, pomoci novému spolužákovi
- e. Nevím
- f. Jiné.....

15. Na čem podle Vás, závisí dobré začlenění žáka-cizince do kolektivu třídy?

- a. pomoc ostatních spolužáků
- b. znalost češtiny
- c. osobnost žáka-cizince
- d. rodina
- e. učitel/ škola
- f. Jiné.....

16. Myslíte si, že české děti přijímají kladně kulturní odlišnost spolužáků?

1- děti negativně přijímají odlišnost, 2 -spíše negativně, 3 - nevím, 4 – spíše kladně, 5 - děti kladně přijímají odlišnost.

1 2 3 4 5

17. Myslíte si, že by českým rodičům vadilo, kdyby Vaši základní školu navštěvovali žáci-cizinci?

1 – nevadilo, 2 – spíše nevadilo, 3 – nevím, 4 – spíše vadilo, 5 – určitě vadilo

1 2 3 4 5

18. Myslíte si, že se může objevit frustrace u učitele při vzdělávání žáků-cizinců?

1- ne , 2- spíše ne, 3- nevím, 4- spíše ano, 5 – ano

1 2 3 4 5

19. Myslíte si, že jste, připravení řešit problémy, které mohou vzniknout s žáky-cizinci?

1- ne nejsem, 2- spíše ne, 3- nevím , 4- spíše ano, 5- ano jsem

1 2 3 4 5

20. Zúčastnil/a jste se nějakého školení, které spočívalo v tom, jak pracovat s žáky-cizinci?

Ano Ne

21. Chtěl/a byste se zúčastnit školení, které by spočívalo v tom, jak pracovat s žáky-cizinci?

Ano Ne

22. Souhlasíte s tím, že školení tohoto typu je málo?

Ano Ne

23. Souhlasíte s tím, že je potřeba zvýšit počet školení tohoto typu?

1 – ne naprosto nesouhlasím, 2- spíše ne, 3- nevím , 4- spíše souhlasím, 5- ano naprosto souhlasím

1 2 3 4 5

Děkuji Vám za spolupráci.

Zde se můžete vyjádřit k dotazníku.

PŘÍLOHA: DOTAZNÍK Č. 2

Dobrý den,

jsem studentka 3. ročníku univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, obor sociální pedagogika. Chtěla bych Vás požádat o pár minut Vašeho času, k vyplnění dotazníku, který je součástí empirické části mé bakalářské práce. Cílem mé práce je zjistit názory učitelů základních škol, vůči žákům-cizincům, v kontextu evropské migrační krize. Výsledky dotazníku poslouží výhradně pro účely mé bakalářské práce a je anonymní. Žádná odpověď není špatná. Děkuji Vám za Vaši pomoc a přeji hezký den.

24. Máte zkušenosti ve výchovně-vzdělávacím procesu s žáky, kteří pochází z jiné země? (dále jen žáci-cizinci)

a, Ano b, Ne

25. Myslíte si, že vzdělávat žáky-cizince sebou nese nějaké problémy?

a, Ano b, Ne c, Nevím

26. Pokud jste odpověděli ano, jaké konkrétní problémy to jsou, podle Vás?
(stručně vypište)

27. Souhlasíte s výrokem, že žáci-cizinci, kteří přijíždí z jiné země, se nikdy neintegrují do českého školního kolektivu, vzhledem ke kulturním vzorcům?

1 – ne naprosto nesouhlasím, 2- spíše ne, 3- nevím, 4- spíše souhlasím, 5- ano naprosto souhlasím

1 2 3 4 5

28. Myslíte si, že by českým rodičům vadilo, kdyby Vaši základní školu navštěvovalo větší množství žáků-cizinců?

1 – nevadilo, 2 – spíše nevadilo, 3 – nevím, 4 – spíše vadilo, 5 – určitě vadilo

1 2 3 4 5

6. Myslíte si, že žáci muslimského vyznání by se měli vzdělávat ve specifických školách, tedy určené, pro tyto žáky?

1 – ne naprosto nesouhlasím, 2- spíše ne, 3- nevím, 4- spíše souhlasím, 5- ano naprosto souhlasím

1 2 3 4 5

7. Myslíte si, že mohou nastat konflikty, v rámci třídy, pokud budete vzdělávat žáky-muslimy (např. šikana, vyčlenění na okraj kolektivu...)

1 – ne naprosto nesouhlasím, 2- spíše ne, 3- nevím , 4- spíše souhlasím, 5- ano naprosto souhlasím

1 2 3 4 5

8. Myslíte si, že jste, připravení řešit problémy, které mohou vzniknout s žáky-cizinci?

a, Ano b, Ne c, Nevím

Děkuji Vám za spolupráci.

Zde se můžete vyjádřit k dotazníku.